

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

№ 006 (6931)

RF XİN: "Erməni əhalinin Qarabağdan qovulmasına dair heç bir beynəlxalq sənəd yoxdur"

13 yanvar 2024-cü il.
Qiyməti 60 qəpik

Son 20 il: tarix sübut edir...

Azərbaycan qlobal tədbirlər modelini sərgiləyir

Prezident İlham Əliyev: "Biz 2024-cü ilə suverenliyini tam bərpa etmiş ölkə kimi, xalq kimi başlayırıq"

Cəmil Həsəni
danışdıqca daha çox
özünü rüsvay edir

Azərbaycan və dünya
qısa necə hazırlaşır?

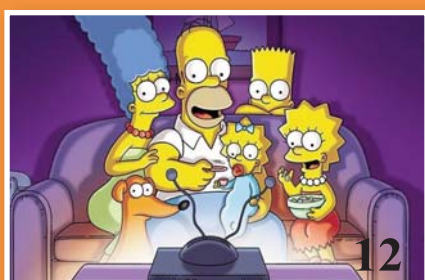

Azərbaycan pasportu ilə
necə ölkəyə getmək olar..?

14

Cizgi filmlərinin
uşaq
psixologiyasına
təsiri

Dörd divardan
aşırduğumuz
problemlər...

Bu, bir tarixi reallıqdır ki, son 20 il Azərbaycan tarixinin şanlı səhifələrini təşkil edir. Ötən illərin hər biri hər anı ilə sübut edir ki, 2003-cü il Prezident seçkilərində Heydər Əliyev kursu davam olunmasaydı, cənab İlham Əliyev seçkilərdə qalib gəlməseydi, xalqın taleyi zamanın ümidinə buraxılacaqdı. 1991-ci ildə sovet imperiyasından yenidən xilas olmuş və müstəqilliyini çoxsaylı şəhidi, axıdılan qanla bərpa etmiş Azərbaycanın çökmüş iqtisadiyyatı üzərində Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev ölkəyə 10 illik rəhbərliyi dövründə yeni bir Azərbaycan yaratsa da, dövlətçilik prinsipləri bərqərar olunsaydı, ölkədə vətəndaş cəmiyyətinə, xalq-iqtidar birliyinə nail olunsaydı, lakin ömür ölkənin çiçəklənməsini görməyi Ulu Öndərimizə nəsis etmədi. Bu səbəbdən də böyük şəxsiyyətin Azərbaycanda görmək istədiyi, lakin görə bilmədiyi işlər həmin siyasətlə də davam etdirilməli idi ki, təməli qoyulan vaxt düşünülmiş nəticə əldə oluna bilsin.

Ötən 20 illik tarixin səhifələrini çevirdikcə qürur hissi ilə görmək olur ki, bu illər xalqın xoş taleyi, rifah halı, ölkənin inkişafı, beynəlxalq aləmə inteqrasiyası, ən əsası isə ərazi bütövlüyümüzün bərpası naminə əldə edilən uğurlar toplıdır. Bu illər Azərbaycanın bütün sahələrdə inkişafı ilə yanaşı, Ulu Öndərin arzularının reallaşması, həm də xalqın haqq səsinin dünyaya çatdırılması illəri kimi də xarakterizə edilir. Bütün bunlara təbii ki, təməli 1993-cü ildə qoyulan və sonrakı illərdə uğurla həyata keçirən siyasətlə nail olunub.

Əgər tarix başqa istiqamətdə getsəydi...

Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev yanvarın 10-da yerli televiziya kanallarına verdiyi müsahibədə son 20 illik fəaliyyəti ilə bağlı ona ünvanlanmış sualı belə cavablandırır: Son 20 ilin tarixi göz qabağındadır və əsas məsələ ondadır ki, 2003-cü ildə Azərbaycan xalqı düzgün seçim etmişdi. Çünki hesab edirəm ki, müstəqil tariximizin ən həlledici məqamı məhz 2003-cü il idi. Çünki o vaxt ölkəmizin gələcəyi ilə bağlı konseptual yanaşma tam özünü təsdiqləmişdi, yeni, Heydər Əliyev siyasəti davam etdirildi. Əgər tarix başqa istiqamətdə getsəydi, bilmək olmaz, xalqımız, dövlətimiz hansı bələtlər, faciələrlə üzləşə bilirdi. Hər halda, müstəqilliyimizin ilk iki ili eyni şəkildə göstərirdi ki, güclü lider olmadan və düşünülmüş siyasət olmadan istənilən ölkə, xüsusilə gənc müstəqil ölkə çox ciddi təhlükələrlə üzləşə bilər. 2003-cü ildə əsas 1993-cü ildə qoyulmuş siyasətə bir daha dəstək verildi. Hesab edirəm ki, bugünkü reallıqları biz 2003-cü illə yox, 1993-cü illə müqayisə etməliyik, çünki məhz o tarixdən başlayaraq Azərbaycan inkişaf yoluna qədəm qoydu, sabitlik təmin edildi, vətəndaş müharibəsinə son qoyuldu və ölkəmiz beynəlxalq təcridəndən çıxdı. 1993-2003-cü illərin hadisələrinə nəzər salsaq görərik ki, məhz bu illər ərzində bugünkü dövlətçilik prinsipləri bərqərar olundu və Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyəti yaradıldı, eyni zamanda, xalq-iqtidar birliyi artıq önəmli bir amillə çevrildi.

Son 20 ilin tarixinə gəldikdə isə hər şey göz qabağındadır. Əgər biz bu haqda geniş danışsaq, yəqin ki, bütün müsahibəni buna həsr etməli olacaşıq. Sadəcə olaraq, onu demək istəyirəm ki, bugünkü Azərbaycan, sözün əsl mənasında, dünya miqyasında güclü ölkələr sırasındadır. Hesab edirəm ki, bu, həm beynəlxalq aləmdə, həm regionda, eyni zamanda, daxili siyasət prioritetlərinin düzgün seçilməsində bir çox ölkələr üçün nümunə ola bilər. Bu, təkcə mənim fikrim deyil, mənim bəzi həmkarlarım da bu barədə kifayət qədər açıq danışdıqlar.

Ədalət özü-özünə gəlmir, ədaləti sən gerek təmin edəsən...

Xalq söz yox ki, 1990-cı illərdə gördüyü Azərbaycanla 1993-2003-cü illərdəki Azər-

Son 20 il: tarix sübut edir...

baycanın fərqi yaxşı analiz edə bilir. Eləcə də 2003-cü ildən 2024-cü ilədək olan 20 ili əhatə edən dövrün ondan əvvəlki 10 ilin uğurlu davamı olduğunu da yaxşı görür. Elə 2020-ci ildə İkinci Vətən müharibəsində əldə olunan tarixi Zəfər, 2023-cü ildə Xankəndidə həyata keçirilən lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində ölkə suverenliyinin bərpa olunması, 30 illik Qarabağ probleminin təməli şəkildə həll edilməsi ötən 20 ili xarakterizə edən başlıca amillərdir.

Dövlətimizin başçısı yerli televiziya kanallarına müsahibə verərkən jurnalistin Xankəndi ilə bağlı verdiyi suala cavabında da həmin vaxt keçirdiyi hissələrlə yanaşı, bu məsələlərə necə nail olunması əks olunur: Bilirsiniz, yəqin ki, Azərbaycan xalqı, bütün dünya azərbaycanlıları bu kadrları görəndə hamımız eyni hissləri keçirmişik, o cümlədən mən də. Mənim hisslərim Azərbaycan vətəndaşlarının hisslərindən heç də fərqlənmirdi, qürur və sevinc hissi əlbəttə ki. Eyni zamanda, fikirləşirdim ki, ədalətə inanmaq lazımdır. Çünki 30 il ərzində ədalətə inam Azərbaycan cəmiyyətində müəyyən dərəcədə sarsılmışdı və istənilən cəmiyyət üçün bu, yaxşı hal deyil. Bu, istər-istəməz insanların şüuruna mənfi təsir göstərir, ruh düşkünlüyünə gətirib çıxara bilər, bədbinlik hisslərinin cəmiyyətdə geniş vüsət almasına şərait yaradır. Yeni, cəmiyyətin, sağlam cəmiyyətin yaranması, möhkəmlənməsi üçün bu amillər çox təhlükəlidir. Ona görə ədalətə inanmaq üçün əsas olmalıdır. Onu da biz hamımız bilməliyik ki, ədalət özü-özünə gəlmir, ədaləti sən gerek təmin edəsən. Müasir dünyada biz bunu artıq çoxdan başa düşmüşük. Əgər mənim çıxışlarıma nəzər salsanız, bəlkə də son 10-15 il ərzində mən dəfələrlə deyirdim ki, dünyada beynəlxalq hüquq işləmir. Bu mexanizmlər ancaq zəif ölkələr üçün işə salınır. Böyük dövlətlər buna məhəl qoymur. Onlar üçün sanki qanun qanun deyil, beynəlxalq hüquq hüquq deyil. Belə olan halda, ədalət tələb edən, haqlı olaraq tələb edən ölkələr bu ədaləti özləri təmin etməlidir. Biz, məhz bu prinsipi rəhbər tutaraq son illər ərzində fəal işləmişik və ədaləti özümüz bərpa etmişik. Ona görə bu, o cümlədən bu nöqtəyi-nəzərdən də önəmlidir, çünki ədalətə inam bərpa edildi. Yəni, biz hamımız gördük ki, bəli, ədalət zəfər çalıb, biz öz haqq işimizi yekunlaşdırmışdıq və ədaləti özümüz bərpa etmişik.

Ermənistanda bu dəhliz sözüne münasibət bir az fərqlidir

Məlum olduğu kimi, dövlətimizin başçısı müharibə dövründə həm Ali Baş Komandan kimi müharibəni idarə edir, həm də dünyanın müxtəlif tanınmış televiziya kanallarının jurnalistlərinin çoxsaylı suallarına, hətta bəzi qərəzli suallara aydın və obyektiv cavab verməklə iki böyük missiyanı eyni zamanda həyata keçirirdi. Bu, ön və arxa cəbhədə gücün və sözün qələbəsi idi. Və həm də xalqın gözündə əməli kimi, sözüne sadıq dövlət rəhbərinin bir daha ucalması idi.

Artıq 4-cü ildir ki, dövlət başçısının Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı verdiyi sözün də reallaşması üçün həyata keçirdiyi tədbirlərin şahidiyik. Baxmayaraq ki, Ermənistan üçtərəfli bəyanatda öhdəliyinə düşən məsələlərdən boyun qaçırır, lakin Prezident İlham Əliyevin yaxın gələcəkdə bəyanatdakı bütün müddəaları bir-bir həyata keçirməsinə heç bir şübhə yoxdur.

Yerli televiziya kanallarına müsahibəsində də verilən sualla bu məsələyə bir daha qayıdan dövlət başçısı regionda Azərbaycanın razılığı olmadan hər hansı, eləcə də Ermənistanın "sülhün kəşimişi" layihəsinin həyata keçirilməsinin qəti şəkildə mümkün olmayacağını vurğuladı: Ermənistan, bildiyiniz kimi, 10 noyabr üçtərəfli Bəyanatının bir müddəasını yerinə yetirmir və faktiki olaraq öz öhdəliyinə laqeyd yanaşır. Ona görə bunu pərdələmək, eyni zamanda, "Zəngəzur dəhlizi" sözünü sildirmək üçün belə bir təklif irəli sürmüşlər. Onu da bildirməliyəm ki, "Zəngəzur dəhlizi" sözü onları çox qıcıqlandırır və mən deyəndə ki, axı dəhliz hər hansı bir ölkənin suverenliyini şübhə altına almır, - Şimal-Cənub dəhlizi var, Azərbaycan ərazisindən keçir. Bu, o demək deyil ki, bizim suverenliyimiz burada da şübhə altına düşür. Şərqi-Qərbi dəhlizi var, - amma nədənsə Ermənistanda bu dəhliz sözüne münasibət bir az fərqlidir. Ona görə bu erməni yol kəşimişi, ya yolayırıcı, ondan sonra bunu "sülh yol kəşimişi" adlandırmışlar. Amma faktiki olaraq bu, piar aksiyadan başqa bir şey deyil.

Onlar, ilk növbədə, Zəngilanla Ordubad arasındakı ərazidə bizə maneəsiz keçid verməlidirlər. Bu, onların öhdəliyidir... Ermənistan tərəfinə məsləhətəm odur ki, burada manipulyasiyalara məşğul olmasın. Onların

Azərbaycanın əsas hissəsindən Naxçıvana gedən təklif etdiyi marşrut tamamilə yararlıdır və ilboyu o marşrutdan istifadə etmək mümkün olmayacaq. Çünki orada hava şəraiti də və relyef də çox sərtir. Ən düzgün variant Mehri ərazisindədir. Onsuz da sovet vaxtında oradan dəmir yolu keçirdi və avtomobil yolu da tikildirdi. Həm dəmir yolu, həm də avtomobil yolu oradan keçməlidir. Azərbaycandan Azərbaycana, dediyim kimi, heç bir yoxlama aparılmadan insanlar və yüklər keçməlidir. Əks təqdirdə, Ermənistan əbədi dalaş kimi qalacaq və əgər, dediyim marşrut açılmasa, biz Ermənistanla heç bir başqa yerdə sərhədimizi açmaq fikrində deyilik. Yəni, beləliklə, onlar bundan daha çox ziyan göräcəklər, nəinki xeyir.

Gücumuzün əsas mənbəyi haqlı olmağımızdır

Beləliklə, ötən 20 ildə tarix də sübut etdi və etməkdədir ki, düzgün və gələcəyə hesablanmış doğru siyasət həmişə qələbə qazanır. Hələ o siyasət Ulu Öndər Heydər Əliyevi siyasətinin davamıdırsa, bunu qələbəsiz təsəvvür etmək mümkün deyil. Odur ki, cənab İlham Əliyevin gücü də bu siyasəti uğurla davam etdirməsində və Azərbaycanın həm də hər zaman haqlı tərəf olmasındadır. Bu barədə Prezident deyir: Mən hesab edirəm ki, gücumuzün əsas mənbəyi haqlı olmağımızdır. Çünki biz haqlıyıq və istənilən auditoriyada, istənilən tədbirdə öz haqlı olmağımızı sübut etmək üçün kifayət qədər əsaslarımız var. Qarabağ məsələsində biz tamamilə haqlıyıq və heç kim bizi bu haqdan məhrum edə bilməz. Müstəqillik ideyalarımızı rəhbər tutduğumuzda da haqlı idik. Çünki biz müstəqil ölkəyik. Əgər biz müstəqil ölkəyə keçirilsə, nə üçün kiminsə sözü ilə oturub-durmalyıq? Onda gəlin, müstəqil ölkə olmaq. Əgər kimsə hesab edirsə ki, bizi idarə edəcək, səhv edir, yenə haqsız odur. Belə cəhədlər olub. Son vaxtlar daha yoxdur. Çünki artıq görüblər. Amma olub. Biz heç bir ölkənin daxili işlərinə qarışmırıq, heç vaxt qarışmamışıq. Hətta Ermənistanın daxili işlərinə də heç vaxt qarışmırıq. Hətta işğal dövründə onların daxili proseslərinə də heç vaxt qarışmırıq. Halbuki bizim kifayət qədər imkanlarımız var idi. Bu gün də var, bu gün də qarışmırıq. Baxın, bizim daxili işlərimizə nə qədər qarışma cəhədləri olub. Nə qədər məkrli planlar qurulub bizə qarşı. Siz bunların hamısını yaxşı xatırlayırsınız. Hələ 1990-cı illərin əvvəllərində bizə qarşı əsassız 907-ci düzəliş qəbul edilmişdi. Nəyə görə? Guya ki, biz Ermənistanı blokada saxlayırıq. Axi, bizim torpaqlarımız işğala məruz qalıb, biz necə blokada saxlaya bilərik? O vaxt hələ Heydər Əliyev hakimiyyətə gəlməmişdi, o vaxt Qərbin təqdir etdiyi ırnaqarası demokratik hakimiyyət Azərbaycanda var idi. Görün o vaxt anti-Azərbaycan hissələr nə qədər geniş vüsət almışdı və ondan sonra biz nə qədər belə əsassız ittihamlara məruz qalmışdıq. Tamamilə əsassız.

Gücumuz, cəmiyyətimizin birliyi, xalqımızın birliyi və bu birlik olmasaydı, biz heç vaxt müharibəni uda bilməzdik. Birmənalı sizə deyirəm. Çünki bu Zəfəri şərtləndirən xalqın ruhu idi və əsgəri qabağa göndərən də xalqın ruhu idi, onun tərbiyəsi idi. Nə qədər silahın olsa, nə qədər ordun peşəkar təlimlərdə olsa, əgər ruh yoxdursa, heç bir tərpi də sən götürə bilməzsən. Ölümə gərdilər, siz yaxşı bilirsiniz. Beləliklə, ötən 20 ilin fonunda ölkədəki xalq-dövlət birliyi, hakimiyyətin xalqın arxasında olması, insan faktorunun ön planda dayanması, həyata keçirilən işlərin hər birinin insan amillinə əsaslanması və Azərbaycan vətəndaşının rifahına hesablanması, torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi, bununla xalqın şərəf və namusunun xilas cənab İlham Əliyevi xalqın əbədi Prezidentinə çevirdi. Gələn ay-fevralın 7-də xalq öz düzgün seçimini bir daha göstərəcək. Bunu xalqa zaman dikte edib. Son 20 ilki zaman.

Matanət Məmmədova

Bu, bir ictimai müzakirə mövzusu olmalıdır...

RF XİN: "Erməni əhalinin Qarabağdan qovulmasına dair heç bir beynəlxalq sənəd yoxdur"

Qarabağdakı etnik təmizləmələr və erməni əhalisinin regiondan qovulmasına dair heç bir beynəlxalq sənəd və ya nüfuzlu beynəlxalq təşkilatın bəyanatı yoxdur. Bu barədə Rusiya Federasiyası Xarici İşlər Nazirliyinin rəsmi nümayəndəsi Mariya Zaxarova Moskvada keçirilən brifinqdə bildirib.

M. Zaxarova əlavə edib ki, Rusiya Bakının bəyanatlarına əsaslanaraq, erməni əhalinin Qarabağa qayıtması üçün şəraitin yaradılmasının vacibliyini dəfələri qeyd edib.

Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin bağlanması prosesini şərh edən Rusiya XİN-in rəsmi nümayəndəsi vurğulayıb ki, Cənubi Qafqazda davamlı sülhün bərqərar olunması üçün alternativ olmayan yol xəritəsi 2020-2022-ci illərdə Rusiya, Azərbaycan və Ermənistan arasında yüksək səviyyədə imzalanmış üçtərəfli razılaşmalar kompleksidir.

XİN: "Xaricdəki Azərbaycan vətəndaşlarının seçki hüququnun təmini məqsədilə müvafiq tədbirlər görülür"

Fevralın 7-nə təyin olunmuş növbədənənar Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərində ölkə hüduqlarından kənar da yaşayan və ya uzunmüddətli xarici ezamiyyətlərdə olan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının seçki hüququnun təmin edilməsi məqsədilə Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən müvafiq tədbirlər görülməkdədir. Bu barədə Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsindən məlumat verilib.

Bildirilib ki, Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəlik və konsulluqları tərəfindən ölkə hüduqlarından kənar da yaşayan və ya uzunmüddətli xarici ezamiyyətlərdə olan 18 yaşına çatmış vətəndaşlarımızdan ibarət seçici siyahıları hazırlanaraq Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Seçki Komissiyasına təqdim olunub.

Qeyd edilib ki, Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsinə əsasən konsul qeydiyyatına durmuş seçicilərin sayı 50-dən artıq olan diplomatik nümayəndəlik və konsulluqlarda səsvermə həyata keçiriləcək.

Mərkəzi Seçki Komissiyasına təqdim edilmiş məlumatlar əsasında seçkilərin ölkə hüduqlarından kənar da təşkili məqsədilə ümumilikdə 37 ölkədə 49 seçki məntəqəsi yaradılıb. Ölkələrin yerli saat qurşaqlarına uyğun olaraq saat 08:00-dan - 19:00-dək Azərbaycan Respublikasının seçki məntəqələri yaradılmış diplomatik missiyalarında keçiriləcək növbədənənar Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkiləri ölkəmizin Çin Xalq Respublikasındakı səfirliyində başlayaraq, ABŞ-ın Los-Anceles şəhərindəki Baş konsulluqunda tamamlanacaq.

Demokratik təfəkkür və dəyərlər sisteminin şüarı ola biləcək bu sözləri Prezident İlham Əliyev yanvarın 10-da yerli televiziya kanallarına müsahibəsində səsləndirib. Dövlət başçısı konkret bir məsələ ilə bağlı cəmiyyəti növbəti dəfə açıq ictimai müzakirələrə dəvət etdi. Təfərrüatları yox, məhz hadisələrin mahiyyətinə diqqət yetirən və adekvat qiymət verməyi bacaran hər bir məsuliyyətli vətəndaş Prezident İlham Əliyevin elə təkcə bu müraciət xarakterli fikirlərini ölkənin ictimai-siyasi həyatında baş vermiş möhtəşəm hadisə kimi dəyərləndirəcək.

Bu fikirlər politoloq A.Adilin Azərbaycan Prezidentinin yerli televiziya kanallarına müsahibəsində səsləndirdiyi fikirlərlə bağlı qələmə aldığı məqalədə yer alıb. AZƏRTAC məqaləni təqdim edir.

Müləhizələrimizin adekvatlığı və konteksti qorumaq üçün sitatı tam göstərək: "Bizim əsas milli ideyamız ərazilərimizi azad etmək idi. Yəni, bütün xalq bu ideya ətrafında, bu amal ətrafında birləşmişdi, biz bunu artıq əldə etmişik. Ona görə gələcək inkişafıla bağlı, əlbəttə ki, mənim fikirlərim var və bir çox hallarda onlar həlledici olacaq təbii ki. Ancaq mən istərdim ki, cəmiyyətdə də bu məsələ ilə bağlı diskussiyalar getsin, siyasətçilər, politoloqlar, elm adamları, ziyalılar, yəni, bizim gələcək inkişafımızla bağlı əsas milli ideya və ideyalarımız nə olmalıdır. Bu, bir ictimai müzakirə mövzusu olmalıdır". Bu beş cümlədə, sözün əsl mənasında, düşünmək və şəxəli fəaliyyət üçün dərya boyda fikirlər gizlənilir.

Sosial şəbəkələrdə oturmaq ictimai qeybətlərin "son trendlərini" izləmək əvəzinə Prezident İlham Əliyevin sözügedən çağırışına adekvat olan fundamental işlərin hazırlanması və bununla da böyük Azərbaycan xalqının

elmi-ictimai fikrinin zənginləşdirilməsi zamanı deyilmi? Tarixi Zəfər, cəmiyyətdə yaşanan Qələbə ruhu, ölkəmizin heç zaman olmadığı qədər güclü olması, Prezidentin cəmiyyətin inkişafına dair bu cür açıq müraciəti, əldə olunmuş uğurların qorunmasına dair obyektiv zərurət - daha nələr olmalıdır ki, dövlət başçısı bəhs etdiyi və xalqımızın ictimai-elmi təfəkküründə əbədi həkk olunacaq ideoloji fikirlərinin formalaşmasına xidmət edən fundamental xarakterli əsərlər yazılsın?

İlk növbədə, nəzərə alınmalı ki, bilavasitə dövlət başçısı tərəfindən bu cür müsahibələrin verilməsi təcrübəsi özlüyündə demokratik münasibətlərə sadıqlıqın əlamətidir. Bu, təkcə önəmli mesajların verilməsi vasitəsi deyil, açıq müsahibələr, eyni zamanda, idarəçilikdə hesabatlılıq prinsipinin təzahürüdür. Odur ki, Prezident İlham Əliyevin 10 yanvar tarixli müsahibəsi ölkənin siyasi həyatında, sözün əsl mənasında, mühüm hadisədir. Çəkinmədən deyə bilərik ki, fasiləsiz informasiya axınının təsiri altında bu müsahibənin unudulması və müsahibə zamanı səsləndirilmiş fikirlərin bir müddət sonra tədqiqat predmetinə çevrilməməsi sadəcə qəbahət kimi qiymətləndirilə bilər.

Əsas məsələyə keçməzdən əvvəl cəmi bir neçə cümlə ilə yuxarıda göstərilən sitatda əksini tapmış bezi prinsipial məqamları qeyd edək. "... bütün xalq bu ideya ətrafında, bu amal ətrafında birləşmişdi..." - bununla da əslində Prezident "milli birlik" məfhumunu dövlət və cəmiyyətin sabit inkişafını şərtləndirən əsas amil kimi müəyyən etmiş olur.

Prezident İlham Əliyevin mövcud kontekst çərçivəsində "... gələcək inkişafıla bağlı əlbəttə ki, mənim fikirlərim var" sözləri bilavasitə şəxsi məsuliyyət hissəsinin təzahürüdür. Siyasi məsuliyyət hissi rəhbəri peşəkar edir və verilmiş bütün vədlərə hər zaman sadıq qalacağını dələlət edir. Razılışın ki, qeyd olunan meyarlar Prezi-

dent İlham Əliyevin siyasətini xarakterizə edən əsas göstəricilərdəndir. Tam əksinə olaraq, ötən illərin təcrübəsini nəzərə alaraq deyə bilərik ki, bizim bəla siyasətçilərimiz isə məsuliyyət hissindən tamamilə məhrumdurlar. Məsuliyyət hissi olmayan yerdə isə heç bir inkişaf və etibardan söhbət belə gedə bilməz. Yeri gəlmişkən, qeyd edə bilərik ki, "məsuliyyətsizlik" bilavasitə radikal düşüncənin əlamətidir.

Konteksti inkişaf etdirərək sözügedən sitatda xüsusilə önəmli hesab oluna biləcək digər sözlərə də diqqət yetirək: "... diskussiyalar getsin, siyasətçilər, politoloqlar, elm adamları, ziyalılar, yəni, bizim gələcək inkişafımızla bağlı əsas milli ideya və ideyalarımız nə olmalıdır". İlk növbədə, bu sözlərdə biz yenə də dialoqa, habelə açıq və peşəkar müzakirələrə çağırışı görürük. Bununla da Prezident İlham Əliyev növbəti dəfə əməkdaşlıq əlini cəmiyyətə uzadır. Bu cür yanaşma Azərbaycanda reallaşan dövlət siyasətinin fəlsəfinin əsas paradımlarından biridir. Təsədüfi deyil ki, dialoqu inkar edən radikal təfəkkürə Azərbaycan siyasətində yer yoxdur.

Ümumiyyətlə, Prezident İlham Əliyevin dövlət siyasətinin strategiyasını təhlil edən zaman biz aydın şəkildə görə bilərik ki, düzgün prioritetlərin müəyyən olunması məsələsi Prezidentin ən güclü tərəflərindən biridir. Hadisələrin gedişatı, İkinci Qarabağ müharibəsində əldə etdiyimiz Qələbə, verilən strateji qərarlar, aparılan islahatların ardıcılığı və bir çox digər amillər qeyd olunan müləhizəni təsdiq edirlər.

Əlbəttə ki, Azərbaycanın artan gücü bezi ölkələri narahat edir. Bu fakt bir siyasi aksiom kimi qəbul olunmalıdır. Biz güclüyük ki, kimlərsə narahatçılığına səbəb oluruq. Bəli, Azərbaycan ictimaiyyəti və ilk növbədə ekspertlər Prezident İlham Əliyevin açıq müzakirələrə etdiyi dəvəti qəbul etməli və öz potensiallarını cəmiyyətimizin inkişafı naminə əsirgəməməlidir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin yanvarın 10-da yerli telekanallara geniş müsahibəsi ərəb ölkələrinin telekanalları və ən geniş oxucu kütləsinə malik olan qəzet və portallarının diqqət mərkəzində olub.

Qəzetin rəsmi QNA informasiya agentliyi və "Əl Cəzirə" telekanalı Azərbaycanın dövlət başçısının çıxışında Ermənistanla sülh sazişinin imzalanmasına hazırlıq prosesi və Fransanın Cənubi Qafqaz regionunda destruktiv siyasəti ilə bağlı yer almış fikirləri ön plana çıxarıb. Materiallarda diqqətə çatdırılıb ki, Prezident İlham Əliyev İrəvanın tədricən sülh prosesinə hazırlandığını, Fransanın isə yeni müharibə üçün Ermənistanı silahlandığını söyləyib. Eyni zamanda, Azərbaycanın lideri iki ölkə arasında danışıqlar prosesində təminatçılara ehtiyac olmadığını vurğulayıb.

Azərbaycan Prezidentinin müsahibəsi BƏƏ-nin "Əl-Xalic", Misirin "Əl Əhram" və "Nile" qəzetlərində, həmçinin "Əl Nəşrə", "Əl Rəy", "Əl Cumhuriya", Londonda ərəb dilində nəşr edilən "Independent Arabia" portallarında da işıqlandırılıb. Məqalə və xəbərlərdə qeyd olunub ki, Prezident İlham Əliyev Ermənistanla sülh sazişinin tezliklə imzalanacağına ümidvar olduğunu bildirib, Parisi erməni silahlı qüvvələrini silahlandırmaqda, regional sülhə əngəl törətməkdə ittiham edib. Dövlət başçısı vurğulayıb ki, ötən il sentyabrın 20-si Azərbaycanın müasir tarixində yeni eranın başlanğıcı oldu, ölkə uzun fasilədən sonra öz əraziləri üzərində tam suverenliyini bərpa etdi. Prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, fevralın 7-də prezident seçkiləri ilk dəfə Azərbaycanın bütün ərazilərində keçiriləcək.

Prezident İlham Əliyevin yerli telekanallara müsahibəsi ərəb mediasının diqqət mərkəzində olub

Müasir media tendensiyaları bu sahədə çox mürəkkəb və ziddiyyətli vəziyyət yaradıb. Klassik, peşəkar media ilə yanaşı ortalıqda daha bir "media" var - sosial media adlandırılan sosial şəbəkə səhifə və kanalları, saytlar, bloqlar və sair internet resursları. İkincilər həqiqi media sayılmasa da, kütlə onları media kimi qəbul edir. Çünki artıq kütləvi informasiya vasitələri formasına keçiblər. Onlardan bəzilərinin auditoriyası peşəkar media resurslarından çoxdur. Nəticədə informasiya məkanında qarışıqlıq, nəzarətsizlik və nizamsızlıq hökm sürür. Ortalıqda bir hadisə və ya proses haqda tam anti-pod xəbərlər dolur - bir tərəfdə məsələ başqa cür verilir, digər tərəfdə başqa cür. Beləliklə, oxucu, tamaşaçı, dinləyici auditoriyası çəş-baş qalır - hansının doğru olduğunu təyin edə bilmir. İnternet medianın inkişafı və bu sahədə ictimai və dövlət nəzarətinin olmaması çox ciddi problemlər yaradır. Biz bunu müxtəlif vaxtlarda və kritik situasiyalarda dəfələrlə görürük. Belə vəziyyətlərdə dezinformasiyalar, qərəzli, böhtan xarakterli materiallar çoxalır.

Artıq minlərlə sayt, sosial şəbəkə səhifələri və kanalları açılib və bunun adı media qoyulub. Bu şəraitdən xalqımıza və ölkəmizə zərər vurmaq istəyən xarici və daxili qüvvələr necə lazımdır bəhrələnilir. Hətta reket jurnalistlər bu sosial media məkanında qanunsuz biznes qururlar. Bir sıra xarici dairələr isə bu sosial media məkanında zərərli təbliğat aparır, dezinformasiya yayır, tərxiat təşkil edirlər. Lakin adi izləyicilər onların funksiyasını və məqsədlərini bilmirlər və onları media hesab edirlər.

Getdikcə internet məkanında bu "media"-nın üstünlüyü ələ alması peşəkar medianı kölgədə qoyur. Üstəlik, indi hamı bir növ jurnalist olub - hərənin əlində kamera və diktofona malik internetə bağlı smartfon var - istənilən hadisəni dərhal çəkib şəbəkəyə yerləşdirirlər və peşəkar media tərpənəndək əhali bu hadisəni görür. Artıq ciddi medianın hazırladığı xəbər materialı daldan atılan daşa bənzəyir.

MEDIA və mediamız

Medianın İnkişafı Agentliyinin 3 yaşı tamam oldu

Hazırda jurnalistikanın janrlarından demək olar ki, yalnız xəbər janrı qalıb. Mətbuat tək xəbər demək deyil, xəbər mətbuatını yalnız bir janrı, bir tərəfidir. Analitik yazılar, araşdırmalar, müsahibələr hazırlanmalı, müxtəlif problemlər işıqlandırılmalıdır. İnsanlar da artıq xəbər oxumaqdan bezib. Pamflet, felyeton, esse, oçerk, parodiya kimi publisistik yazılara nadir hallarda rast gəlinir. Maarifləndirici, ifşaedici karikaturalardan istifadə haqda heç danışmağa dəyməz.

Beləliklə, peşəkar medianın sıradan çıxması, nüfuz və təsirini saxlaması üçün ciddi işlərə başlamaq vaxtıdır. Burada həm dövlətin, həm də cəmiyyətin rolu vacibdir. Klassik media öz problemlərini öyrənməli, müzakirə etməli və həlli üçün çalışmalıdır. Bu işin başında da müvafiq dövlət orqanı olan MEDIA dayanmalıdır, bundan başqa qeyri-hökumət təşkilatı olan Mətbuat Şurası, həmçinin digər jurnalist təşkilatları, media orqanlarının özü prosesdə fəal iştirak etməlidir.

İlk növbədə klassik medianın çatışmazlıqlarını bilməliyik. Əvvəla, biz hər zaman dünya standartları, peşəkarlıq və sairə məsələləri müzakirə edirik, özümüzü bu prinsiplərə uyğunlaşdırmaq istəyirik. Amma bunu real planda tətbiq edə bilmirik. Bu halda global media məkanına çıxmaq mümkün deyil.

Bizim mediada sosial problemlərə çox az toxunulur, onun əvəzinə şou xarakterli materiallar çox işlənir. Hesab edilir ki, belə materiallar daha çox oxucu, tamaşaçı, dinləyici gətirir. Halbuki, maraqlı təhlillər, elmi məqalələr, sosial araşdırmalar ortaya qoyulmalıdır ki, daimi oxucu kütləsinə sahib olsun. Beləliklə, onların reklam bazarı da formalaşacaq. Bütün bunlar olmadan media subyektləri özünü maliyyələşdirə bilmir. Özünü maliyyə

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

yələşdirə bilməyən media heç zaman peşəkar, azad ola bilməz. Dünyada, ölkədə ictimaiyyət arasında nüfuz qazana bilməz.

Azərbaycan mediası həm də informasiya müharibəsi aparır. Dünya arenasına çıxmaq, Azərbaycan haqqında qəzetlərini çatdırmaq üçün çoxsaylı peşəkar işçi qüvvəsi olan peşəkar media qurular - tərkibində saytlar, qəzetlər, informasiya agentlikləri olan resurslar lazımdır. Yüzlərlə zəif, kiçik saytlardansa, iri media qrupları formalaşarsa, artıq informasiya məkanının mütəşəkkilliyi və effektivliyi daha yüksək səviyyədə olar. Bu təmərküzləşmə prosesinə əsasən bir neçə media orqanı birləşərək, böyük media holdingləri formalaşmalıdır. Kiçik saytların işçi qüvvəsi saxlaya bilməməsi və ya 1-2 nəfərlə ortaya ciddi media qoyması mümkün deyil. Onun xaricdə və ölkənin regionlarında müxbir postları yoxdur. Bu kimi çatışmazlıqlarla biz dünya mediasına çıxma bilmirik.

Media kütlələrə psixoloji təsir silahıdır. Bu silah bizim (yəni, dövlətin, cəmiyyətin) əlində olmalıdır. İnsanlar media orqanlarında dolğun, ciddi, tərəfsiz məlumat ala bilməyəndə artıq sosial şəbəkələrə üz tuturlar. Hadisənin əslini, realığı sosial şəbəkələrdə

axtarırlar. Nəticədə ölkə mediası ictimaiyyətə təsir funksiyasını itirir. Bu məsələnin müəyyən edilmiş mexanizmi olmalıdır. Qızıl ortanı tutmaq lazımdır. Sensura olmur, mətbuata tam azadlıq verilir və digər tərəfdən qanunsuzluq meyillərinin qarşısı alınır. İnsanların bir-birini təhqir etməsi, şər-böhtan atması, tərxiat xarakterli məlumatların yayılması məsələlərinə ciddi nəzarət edilməlidir.

Əsas problemlərdə biri də, jurnalistlərin peşəkarlığının zəif olmasıdır. Bununla bağlı ilk vaxtlarda media orqanlarına maliyyə yardımı lazımdır. Hər hansı bir media özünü tam doğruldanadək ona edilən yardımlarla, peşəkarları ətrafına toplamalı və onları əlində saxlamağı bacarmalıdır. Peşəkarlıqdan kənar, intellektual bazası olmayan ucuz işçi qüvvəsinin toplanması mediada özünü doğrultmayan, yanlış və effektiv olmayan materialların yayılmasına səbəb olur. İntellektual səviyyəsi zəif olan, müəyyən təcrübə bazası olmayan şəxsin cəmiyyət qarşısında çıxış etməsi düzgün deyil.

Bütün bu məsələlər kompleks şəkildə həll edilməlidir. Məsələnin bir tərəfini həll edib, digər tərəfini boş buraxdıqda bu problemlər ortadan qalxmayacaq. Elə bir şərait yaradılmalıdır ki, həm dövlətin çatdırmaq is-

tədiyi məlumatlar, həm də ortaya qoyulan sosial problemlər böyük kütləyə çatdırsın. Vətəndaşlar mediaya inansın, onu dinləsin, oxusun, izləsin. Yalnız bu halda media dövlət və cəmiyyət arasında əlaqəçi funksiyasını yerinə yetirə bilər. Məlumatlandırma və maarifləndirmə işində öz rolunun öhdəsindən layiqincə gələr.

Ümumiləşdirsək, hazırda mediamız özünü maliyyələşdirə bilmir, maddi-texniki təminatı, peşəkar kadr bazası zəifdir. Bu tip media ictimaiyyət arasında nüfuz qazana bilməz, ancaq şou auditoriya toplaya bilər. Bu baxımdan son zamanlar medianın inkişafı Agentliyinin bu sahədə həyata keçirdiyi tədbirlər təqdirəlayiqdir. MEDIA jurnalistlər üçün mütləq təlimlər, təkmilləşmə kursları təşkil edir, media orqanlarının layihələrini maliyyələşdirir, onların bir çoxuna maddi yardımlar edir ki, mediamız güclənsin. Artıq son illərdə aparılmış işlər bu sahədə müsbət tendensiyaların əsasını qoyub və xeyli dəyişiklik baş verib. Bu işlər davam etdirildikdə, tezliklə media sahəsində sağlam və təhülkəsiz mühitin yarandığını görə bilirik.

Media haqda Qanun da bu istiqamətdə fundamental islahatların aparılması məqsədilə qəbul olunub. Dövlət peşəkar medianı sosial mediadan ayırmaqla onun daha üstün olduğunu cəmiyyətə göstərir. Media subyektlərinin və jurnalistlərin vahid reyestrinin yaradılması da buna xidmət edir. Jurnalistlərin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, onların peşəkar iş mühitində çalışması və əmək hüquqlarının qorunması, media subyektlərinin zamanla ayaqlaşma bilməsi üçün maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində MEDIA tərəfindən aparılan işlər təqdirəlayiqdir. Şübhə yoxdur ki, aparılan bu islahatlar media sahəsində vəziyyəti sağlamlaşdıracaq, Azərbaycan mediasının dünya media məkanına inteqrasiyası üçün lazımı şərait yaradacaq.

***
"Səs" qəzeti olaraq MEDIA-nı 3 yaşı münasibətilə təbrik edir, onlara öz fəaliyyətlərində uğurlar arzulayırıq

Sosial sferada nailiyyətlər

Sosial sahədə atılan mütləq addımlar Azərbaycan vətəndaşının maraqlarının dövlətin həyata keçirdiyi siyasətin mərkəzində dayandığını bir daha təsdiqləyir. Ölkəmizdə son 20 il ərzində bütün sahələri əhatə edən sistemli və kompleks islahatlar aparılıb, ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlı və dinamik inkişafı təmin edilib. Həyata keçirilən tədbirlər Prezident İlham Əliyevin sosial siyasətinin başlıca hədəfinin əhalinin rifahının təminatı olduğunu, bu siyasətin əsasında vətəndaş amili, sosial ədalət və humanizm prinsiplərinin dayandığını bir daha təsdiq edir və ictimaiyyət tərəfindən çox yüksək qarşılanır. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən sosialyönlü tədbirlər nəticəsində, vətəndaşların maddi rifah halı yaxşılaşdırılıb, sosial müdafiə və təminat sistemi gücləndirilib, sosial tələbat və ehtiyacları yüksək səviyyədə ödənilib.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə sosial sahədə həyata keçirilən uğurlu siyasət nəticəsində əhalinin, onun müxtəlif, o cümlədən, aztəminatlı təbəqəsinin etibarlı sosial müdafiəsi yaradılıb, insanların həyat səviyyəsi davamlı olaraq yüksəlib. Ölkəmizdə əhalinin sosial müdafiəsi sahəsində qəbul edilmiş qanunlar, fərman və sərəncamlar, əhalinin sosial müdafiəsi sahəsində əsaslı islahatlar bu sahədə prinsipcə yeni vəzifələr yaratmış, qarşıya milli normaların beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması, əhalinin sosial müdafiəsinə yeni yanaşma və ənənəvi metodların təkmilləşdirilməsi kimi tələblər qoymuşdur. Bu və ya digər amillər planlı, Azərbaycan dövlətinin sosial-iqtisadi inkişafına uyğun, dövlət büdcəsinin imkanlarına, hazırlanan proqramlara uyğun olaraq həyata keçirilir.

Həyata keçirilən müxtəlif tədbirlər, islahatlar və maliyyə təminatının gücləndirilməsi əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə təkan verir. Dövlət başçısının minimum aylıq əməkhaqqının artırılması haqqında sərəncamları və s. insan amilinə ayrılan diqqətin bariz nümunəsidir. Sosial sahə istiqamətindəki sərəncamlar dövlət siyasətinin sosialyönlülüyünü, xalqın sosial qayğılarının həllinin Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasi xətdə prioritet təşkil etdiyini göstərir. Hər bir cəmiyyətin tərəqqisinin əsas məqsədləri sırasında yer alan sosial rifah və onun daim yüksələn xətt üzrə inkişafına nail olunması müasir dövrdə ən vacib vəzifələrdən biridir. Bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev ölkədə sosial məsələlərin həllini, əhalinin rifahının yüksəlişini prioritet məsələ hesab edir və ölkəmizdə bu istiqamətdə ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir. Son 20 ildə pensiyaçıların, təqaüddülərin, ailələrin, şəhid ailələrinin və digər sosial ka-

teqoriyaların sosial müdafiəsi ilə bağlı çoxlu sayda hüquqi aktların qüvvəyə minməsi bu sahədə ciddi dəyişikliyə səbəb olmuşdu. Həmçinin əməkhaqlarının və aztəminatlı ailələrə verilən müavinətlərin artırılması sahəsində bir sıra mühüm tədbirlər həyata keçirilib.

YENİ İNKIŞAF MƏRHƏLƏSİ

Yola saldıığımız ildə sosial sahədə islahatlar və uğurlu il olaraq yadda qaldı. Ötən ilin ilk günlərində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin imzaladığı "Əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması sahəsində əlavə tədbirlər haqqında" Sərəncamı dövlətin yeni sosial paketinin işə başladığını təsdiqləmişdi. İmzalanan Sənəd bir daha təsdiq etmişdi ki, ölkədə Azərbaycan Prezidenti Cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə sosial sahədə həyata keçirilən uğurlu siyasət nəticəsində əhalinin, onun müxtəlif, o cümlədən aztəminatlı təbəqəsinin etibarlı sosial müdafiəsi yaradılıb, insanların həyat səviyyəsi davamlı olaraq yüksəlib.

Sözündən Sərəncam ölkəmizdə son beş ildə artıq dördüncü sosial islahat paketi-

nin icrasına başlanmasını, yeni ildə yeni sosial islahat mərhələsinə keçidi təmin etmişdi. Sərəncam əsasən, minimum əməkhaqqı 345 manata çatdırıldı və Vahid Tarif Cədvəli üzrə əməkhaqları artırıldı.

Pensiya ödənişləri ötən il 781 mln. manat və ya 16 faiz artaraq 5 mlrd. 726 mln. manat təşkil edib. Ötən il pensiyaların orta aylıq məbləği 17 faiz artaraq 436 manata, yaşa görə pensiyaların orta aylıq məbləği 17 faiz artaraq 467 manata çatıb. 32 min şəxsə elektron qaydada pensiya təyin olunub. 2019-cu ilin əvvəlindən başlayan elektronlaşma nəticəsində isə bu günə qədər ümumilikdə 102 min vətəndaşa proaktiv qaydada pensiya təyin olunub. Ötən il müavinət və təqaüd təminatı, ünvanlı sosial yardım proqramının icrasının da uğurla davam etdirildiyi diqqətə çatdırılıb. Bildirilib ki, həmçinin sosial ödəniş alan vətəndaşlara sosial dəstək məqsədilə ötən il "Sosial tərəfdaş" layihəsinin icrasına da başlanılıb. Sosial ödəniş alan vətəndaşlar bu layihəyə qoşulan tərəfdaş şirkətlərə aid market, aptek, klinika, sığorta, turizm və banklarda ödəniş aldıkları bank kartları ilə nağdsız alış-veriş etdikdə onlara güzəşt və endirimlər tətbiq olunur. Ölkəmiz

2003-cü ildən yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyaraq, dövrün çağırışlarının öhdəsindən yüksək səviyyədə gəlir.

Bu gün ölkəmiz güclü iqtisadi imkanlara malik dövlətdir və Azərbaycanın iqtisadi qüdrəti, ixrac potensialı ilbəl artır və qeyri-neft sektoru inkişaf edir. Ölkəmizin təşəbbüsü ilə irimiqyaslı global layihələr uğurla icra edilir. Görülən bütün bu işlərin nəticəsində isə, hər bir Azərbaycan vətəndaşının rifah halının yaxşılaşdırılması, sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində ciddi addımlar atılır. Bu cür sosial qərarlar davamlı xarakter alıb və bütün bunlar insanların güzərani daha da yaxşılaşdırır. İmzalanan bu və ya digər sərəncamlar bir daha təsdiqləyir ki, Azərbaycan sosialyönlü dövlətdir və əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi və yaxşılaşdırılması istiqamətində dövlət başçısı tərəfindən islahatlar davamlı olaraq reallaşır. Aparılan islahatlar planlı, Azərbaycan dövlətinin sosial-iqtisadi inkişafına, dövlət büdcəsinin imkanlarına, hazırlanan proqramlara uyğun olaraq gerçəkləşir.

20 596 ŞƏXS AKTİV MƏŞĞULLUQ PROQRAMLARINA CƏLB EDİLİB

Böyük Qayıdış proqramına uyğun olaraq, ilkin mərhələdə işğaldan azad edilmiş ərazilərə köçürülməsi nəzərdə tutulan 129,3 min nəfər şəxsin adlı siyahısı üzrə təhlillər aparılıb. Artıq köç etmiş şəxslərdən 1138 nəfərin məşğulluğu təmin edilib.

Postmüharibə dövründə şəhid ailə üzvləri və müharibə iştirakçılarında ibarət 20 596 şəxsin aktiv məşğulluq proqramlarına, o cümlədən 10 354 şəxsin özünüməşğulluq proqramına cəlb edilib.

Həqiqətən də, bu sosial addımlar əhali tərəfindən böyük məmnunluqla qarşılanır. Bu gün Azərbaycan inkişaf və tərəqqi dövrünü yaşayır. Müasir, modern dövlət olaraq tanınan ölkəmiz Prezidenti İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasət nəticəsində iqtisadi islahatları reallaşdırır, innovativ inkişafa yol açan dövlətə çevrilib. Əlbəttə ki, həyata keçirilən kompleks islahatlar, geniş quruculuq işləri və yaradılan güclü iqtisadiyyat Azərbaycanın əsas inkişaf göstəriciləridir. Bu uğurlar ölkəmizdə hökm sürən sabitliyin və əmin-amanlığın mövcudluğunu təsdiqləyir. Prezident İlham Əliyev, çıxışlarının birində vurğuladığı kimi, sabitlik olmayan yerlərə investisiyalar qoyulmur, inkişaf olmur, vəziyyət mənfə istiqamətində inkişaf edir.

Zümrüd BAYRAMOVA

Dağıdıcı müxalifətin başbilənləri ciddi siyasi fəaliyyətdən demək olar ki, uzaqdırlar. Qeyri-ciddi açıqlamalara çıxış edib, sərəncamlar irəli sürmələri mövcud ağır vəziyyətlərinin daha da pisləşməsinə təkan verir. Təbii ki, bu da onların siyasi imiclərinin ləkələnməsinə və təmsil olunduqları partiyalarının sosial baza qıtlığının yaranmasına gətirib çıxarır. Birmənalı şəkildə o fikri vurğulamaq olar ki, indiki dağıdıcı müxalifət ötən əsrin 90-cı illərində hansı təfəkkürdə idisə, bu gün də eyni düşüncədədir. Dəyişən yalnız onların geyimləridir. Kostyum və parıldayan ayaqqabılarından başqa həyatlarında heç nə dəyişməyib. Fikir verin, bu şəxslər mətbuata açıqlama verərkən, ancaq 90-cı illərdən sitatlər gətirir, o dövrdə üzləşdikləri hadisələrdən danışirlar. Bir dəfə də olsun Ə.Kərimlidən, C.Həsənlidən, A.Hacılıdan və digərlərindən yeni fikir, yeni ideya və təklif eşidilməyib. Cəmil Həsəni o qədər başını itirib ki, Azərbaycanda baş verən inqilaba bərabər texnoloji dəyişikliklərdən, müasir yeniliklərdən xəbərsizdir. Bu da onun köhnə meydan təfəkkü-

Cəmil Həsəni danışdıqca daha çox özünü rüsvay edir

ründən hələ də xilas olmadığını göstərir. Bəzən iddia olunur ki, C.Həsəni bilərəkdən Azərbaycanın qələbələrindən, uğurlarından, texnoloji dəyişikliklərdən özünü xəbərsiz kimi aparır. Əslində, bu barədə geniş bilgilərə malikdir. Sadəcə, ermənipərəst senatorların, birbaşa erməni lobbisinin göstərişləri ona olanları dilə gətirməyə və qeyd etməyə imkan vermir.

Cəmil Həsəni ölkə ziyalılarının gözündən düşüb

C.Həsəninin sosial şəbəkələrdəki səhifəsində adından yazılanlara istinadən vurğulamaq olar ki, bu məxluqun heç nədən xəbəri yoxdur. Bu halda şübhəli versiyalar üzə çıxır: C.Həsəni ya ağır depressiyadadır, ya da sağlamlığında ciddi problemləri var. Son vaxtlar isə siyasi analizlərdən, qərəzli təhlillərdən

bir qədər uzaqlaşmış, daha çox elmi, mədəni statuslarla çıxış edir. Bu halda da məxluq müstəqil olmadığını nümayiş etdirir. Şübhəsiz ki, C.Həsəninin adından Azərbaycanın ədəbiyyatı, mədəniyyəti haqqında yazılan şər və böhtan xarakterli analizləri müəyyən şəxslər yazırlar. Hansı ki, o şəxslər Avropanın və ABŞ-ın xüsusi xidmət orqanlarının ixtisaslaşmış agentləridir. Məqsəd elmi ictimaiyyət arasında bir çaşqınlıq yaratmaqdır. Lakin hər kəs, o cümlədən, ölkə ziyalıları C.Həsəninin Avropanın və ABŞ-ın qaranlıq dairələrinin əlində bir alət olduğunu bilirlər və bu baxımdan da, onun cızma-qaralarına əhəmiyyətsiz yanaşırlar. Yəni, qısaca demək olar ki, xalqın, dövlətin milli varlığına daş atdığına görə C.Həsəni ölkə ziyalılarından düşüb. Bəlkə də, Ə.Kərimlinin toruna düşüb elmi yaradıcılıqdan

uzaqlaşmasa idi, ölkə ziyalı ordu-sunun sıralarında ola bilərdi. Lakin iradə və düşüncə baxımdan zəifliyi onu siyasi zibilxanaya atdı. İndi də o zibilxanada eşələnir. Təbii ki, zibilikdə eşələnməsinin bir sonu olacaq. Çünki yaş keçir və bir gün tükənəcəyi şübhəsizdir. O zaman təbii ki, Milli Şura sədrliyindən qovulacaq. Bunu C.Həsəninin özü də başa düşür. Ona görə sona qədər siyasətdə varlığını qoruyub saxlamağa çalışır. Baxmayaraq ki, əksər siyasi addımları və açıqlamaları onu daha da gözəndə salır. Məsələn, Yenilməz Sərkərdə, ölkə Prezi-

denti İlham Əliyevin yerli TV-lərə verdiyi çox möhtəşəm müsahibəsinə C.Həsəni öz ağılcına münasibət bildirib və şərhini verib. Böyük rəisi Ə.Kərimli kimi deyir ki, "Xankəndidə indiyə qədər qalan rus sülhməramlıların taleyi necə olacaq? Ermənilər Qarabağın Dağlıq hissəsini tərk edəndən sonra bu xarici hərbi kontingentin Azərbaycanda qalması üçün hüquqi və siyasi şərtlər aradan qalxıb. Hansı əsasla rus "sülhməramlıları" Azərbaycanda saxlanılır və bunun gələcək taleyi necə olacaq?". Bu məxluq hələ də anlamır ki, nəyi, nə vaxt və necə etməyi yalnız və yalnız Qalib Sərkərdə, Prezident İlham Əliyev bilir. Vaxtı gələndə rus sülhməramlıları da bölgəni tərk edəcəklər. Necə ki, Qarabağ erməni işğalından azad edildi və 30 il meydan sulayan separatçıların bir qismi məhv edildi, digər hissəsi isə həbs olunaraq istintaqa təhvil verildilər. Ona görə də, C.Həsəni və digər Qərbbaşlar sussalar onlar üçün daha yaxşı olar. Danışdıqca və yanlış fikir bildirdikcə özlərini daha geniş şəkildə batırır və rüsvay edirlər.

İLHAM ƏLİYEV

Görkəmli ictimai-siyasi xadim Məhəmməd Əmin Rəsulzadə

Dövlət başçısının Sərəncamı ilə Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin 140 illiyi qeyd olunacaq

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilərindən biri, Azərbaycan Milli Şurasının sədri, görkəmli ictimai-siyasi xadim Məhəmməd Əmin Rəsulzadə XX əsrin ilk onilliklərində böhranlı geosiyasi şəraitdə Azərbaycanda müstəqillik idealının gerçəkləşdirilməsi və milli dövlət quruluşunun dirçəldilməsi yolunda böyük xidmətlər göstərmiş şəxsiyyətlər sırasında. Bu il onun 140 illiyi tamam olur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev "Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin 140 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" Sərəncam imzalayıb. Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin anadan olmasının 140-cü ildönümünün qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin 140 illiyinə həsr olunmuş tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçərəcəkdir. Sərəncamda qeyd olunur ki, onun istiqlal məfkurəsi öz mənbəyini doğma xalqının çoxəsrlik yaddaşında kök salmış milli azadlıq düşüncəsindən almışdır. Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin dövrün salnaməsinə çevrilən parlaq publisistik, siyasi, ədəbi-tənqidi və elmi irsi Azərbaycanın ictimai fikir tarixində xüsusi yer tutur. Uzun illər ərzində mühacirətdə də o, müstəqil Azərbaycan arzusu ilə yaşamış və mübarizə aparmışdır.

Qeyd edək ki, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə 1884-cü il yanvarın 31-də Bakının Novxanı kəndində anadan olmuşdur. O, pədaqoq Sultan Məcid Qənzadənin müdir olduğu ikinci "Rus-müsəlman" məktəbində təhsil almışdır. Buranı bitirdikdən sonra Məhəmməd Əmin Rəsulzadə öz təhsilini Bakı Texniki məktəbində, rus dilində davam etdirmişdir, lakin təhsilini yarımqıçı qoyaraq siyasi fəaliyyətə başlamışdır.

1904-cü ildə Bakıda Müsəlman Demokratik Müsavat Cəmiyyətinin əsasında Rusiya Sosial Demokrat Fəhlə Partiyasının Bakı komitəsinin nəzdində Müsəlman Sosial Demokrat Hümmət Təşkilatı yaradıldı. Bu təşkilatın əsası Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Məhəmməd Həsən Hacınski, Məşədi Əzizbəyov və Nəriman Nərimanov kimi şəxslər qoymuşdur. Təşkilatın "Hümmət" adlı qəzeti də nəşr edilmişdir.

1908-ci ilin axırında Məhəmməd Əmin Rəsulzadə çar hökuməti tərəfindən onun həbs olunması təhlükəsi ilə əlaqədar olaraq Bakını tərk edərək İrana yola düşür. O, Təbrizdə Səttarxanla və onun silahdaşları ilə görüşür. Cənubi Azərbaycanın şəhər və kəndlərini gəzər, xalqın vəziyyətini yaxından müşahidə edir. Seyid Həsən Tağızadə, Hüseynqulu xan Nəvvab, Süleyman Mirzə, Seyid Məhəmməd Rza və başqaları ilə birlikdə 1910-cu ilin sentyabr ayında İran Demokrat Partiyasının əsasını qoyur.

Çar hökuməti İrandakı inqilabi hərəkatdan qorxuya düşərək onun əsas rəhbərlərindən biri olan Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin ölkə

dən çıxarılmasını İranın şah hökumətindən tələb eləyir. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə təqiblərdən yaxa qurtarmaq üçün 1911-ci ilin may ayında İstanbula gedir və Türkiyə paytaxtında həmyerliləri Əli bəy Hüseynzadə və Əhməd bəy Ağayevlə görüşür. Rəsulzadə, eyni zamanda, bu dövrdə türkçülük ideyaları ilə daha dərinlən tanış olur, böyük Azərbaycan mütəfəkkiri Şeyx Cəmaləddin Əfqaninin "Vəhdəti cinsiyyə fəlsəfəsi" (Milli Birlik fəlsəfəsi)ni yiyələyir, onu farsca-dan türkçəyə çevirib "Türk yurdu"nda çap etdirir.

1913-cü ildə Romanovlar sülaləsinin 300 illiyi ilə əlaqədar ümumi əfv elan olunur və Məhəmməd Əmin Rəsulzadə vətənə qayıda bilər. 1915-ci ildə "Açıq söz" qəzetini nəşr edir. Azərbaycan dilinin saflığı uğrunda mübarizə aparır, "Dirilik" (1914-16-cı illər) jurnalında "Milli dirilik" başlığı ilə silsilə məqalələr dərc etdirir, millətin tərifində dini birliyi deyil, dil və mədəniyyət birligini önə çəkir, milli istiqlal ideyalarını geniş təbliğ edir. Rusiyada Fevral inqilabının (1917-ci il) qələbəindən sonra milli əsarət altında olan xalqlara, o cümlədən Azərbaycan xalqına yeni yaradılacaq demokratik Rusiyada "Milli-məhəlli (ərəzi) muxtariyyət" verilməsi uğrunda mübarizə aparır. "Milli istiqlal malik olmayan bir millət, hürriyyət və mədəniyyətini də hişf edə bilməz. İnsanlara hürriyyət, millətlərə istiqlal" - deyə bildirirdi.

1918-ci ilin martında Bakıda və bunun ardınca ölkənin digər bölgələrində Azərbaycan xalqına qarşı kütləvi soyqırımları törədildi. Mart soyqırımı zamanı milli-istiqlalçı qüvvələrə başçılıq edən "Müsavat"ın binası və "Açıq söz"ün redaksiyası yandırıldı. Bu zaman Rəsulzadə milli azadlıq hərəkatının digər görkəmli nümayəndələri ilə birlikdə Qafqazın Rusiyadan ayrılaraq müstəqil konfederasiya dövləti yaratması və Türkiyə ilə sülh danışıqlarına girməsi uğrunda mübarizəyə başlayır və Tiflisdə - Zaqaqaziya fraksiyası rəyasət heyətinin sədri kimi çıxışlar edir. Zaqaqaziya seymini dağılıqda Rəsulzadə Batum konfransında iştirak etdiyinə görə gizli səsvermə nəticəsində qiayibi olaraq Azərbaycan Milli Şurasının (parlamentinin) sədri seçilir (1918-ci il, 27 may). Milli Şura Azərbaycanı müstəqil dövlət elan edir və M.Ə.Rəsulzadə Azərbaycan Milli

Şurasının sədri kimi xarici işlər naziri Məmməd Həsən Hacınski ilə birlikdə Osmanlı dövləti ilə Batum müqaviləsini imzalayır.

Rəsulzadə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentində "Müsavat" fraksiyasına (1919-cu ilin oktyabrından "Müsavat" və bitərəflər fraksiyası) başçılıq etmiş, digər istiqlalçı qüvvələrlə birlikdə Azərbaycanın milli və dövlət maraqlarına cavab verən qanunların qəbulunda həlledici rol oynamışdır. Rəsulzadə "Müsavat" partiyasının 1919-cu ilin dekabrında keçirilmiş 2-ci qurultayının rəyasət heyətinin sədri seçilmiş, partiyanın Mərkəzi Komitəsinin və Parlament fraksiyasının fəaliyyəti haqqında hesabat məruzəsi ilə çıxış etmişdir. 1920-ci il aprelin 27-də XI Qırmızı ordunun artıq Bakını ələ keçirmiş olduğu şəraitdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentində hakimiyyəti bolşeviklərə təhvil vermək məsələsi müzakirə olunarkən qətiyyətlə bunun əleyhinə çıxmışdır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra gizli fəaliyyətə keçən Rəsulzadənin göstərişi ilə Bakıda "Müsavat"ın gizli mərkəzi yaradıldı. M.Ə.Rəsulzadə 1920-ci il avqustun 17-də həbs olunmuş, lakin İ.Stalinin göstərişi ilə həbsdən azad olunub Moskvaya aparılmış, Rusiya Sovet Federativ Sosialist Respublikasının Milli İşlər Komissarlığında işlə təmin olunmuşdu. Bir müddət sonra Sankt-Peterburqa, oradan isə gizli yolla Finlandiyaya keçərək Türkiyəyə mühacirət etmişdir. 1922-ci ilin sonlarında onun İstanbula siyasi mühacirət heyatı başlanıb. 1926-cı ildə onun fəal iştirakı ilə Parisdə "Prometey" təşkilatı yaradılıb və "Prometey" sovet rejiminə qarşı müxtəlif xalqların nümayəndələrinin vahid mübarizə blokunu yaratmalı idi. O, 1931-ci ildə sovet hökumətinin tələbinə əsasən, Türkiyəni tərk etməyə məcbur olur. 1932-ci ildə Rəsulzadənin siyasi mühacirətinin Polşa dövrü başlanır və 1939-cu ildə ikinci dünya müharibəsinin başlanması ilə Polşadan Fransaya, oradan İsveçrəyə, İsveçrədən İngiltərəyə, nəhayət Rumıniyaya keçir. 1942-ci ildə Azərbaycanın istiqlalına nail olmaq məqsədilə Almaniyanın Xarici İşlər Nazirliyi və Şərq Nazirliyi ilə danışıqlara girir. Lakin danışıqlar uğursuzluqla nəticələnir. 1942-ci ilin sonlarında Almaniyanı tərk edib Buxarestə gedir. Müharibədən sonra, 1947-ci ildə Türkiyəyə qayıdan Rəsulzadə burada Azərbaycan Milli Mərkəzinin başçısı kimi fəaliyyətini davam etdirdi. O, eyni zamanda bütün Azərbaycan mühacirlərini vahid mərkəz ətrafında birləşdirmək məqsədilə Ankarada Azərbaycan Kültür Dərnəyini yaradır və 1952-ci ilin dekabrında Münxendə keçirilən Ümumi Qafqaz Konfransında iştirak edir.

Rəsulzadə Azərbaycanın mətbuatı tarixində siyasi publisistikasının ən görkəmli nümayəndələrindən biridir. Tədqiqatlar göstərir ki, onun 1903-20-ci illərdə təkə Azərbaycanın dövrü mətbuatında 1200-dən artıq müxtəlif janrdakı yazıları dərc olunmuşdur. O, ədəbi-publisistik fəaliyyətini siyasi mühacirət illərində də davam etdirmiş, Azərbaycan xalqının tarixi və ədəbiyyatı ilə bağlı çoxsaylı məqalələr dərc etdirmişdir. 1955-ci il, mart ayının 6-da Ankarada vəfat etmiş və həmin şəhərin Əsri qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

"ABŞ müstəqil xarici siyasət yürüdən dövlətlərə qarşı qərəzli münasibət göstərir"

“**A**BŞ Dövlət Departamentinin dünya ölkələrində dini azadlıqların vəziyyəti ilə bağlı illik hesabatında Azərbaycanla bağlı bölməni oxuyan hər kəs deyər ki, bu hissə əsassız, reallıqla heç bir əlaqəsi olmayan, qərəz dolu iddialardan ibarətdir. Səbəb isə məlumdur. Azərbaycanın müstəqil xarici siyasət kursu ABŞ-ın maraqlarına cavab vermir, söhbət təkə Azərbaycanla da getmir”. Bu sözləri SiA-ya açıqlamasında politoloq Rəşad Bayramov deyib.

Politoloq bildirib ki, ABŞ hər zaman müstəqil xarici siyasət yürüdən dövlətlərə qarşı qərəzli, ikili standartlara əsaslanan münasibət göstərir: "Şübhə yoxdur ki, Azərbaycan dünyada dini dözümlülüyün ən yüksək səviyyədə olduğu nadir ölkələrdən biridir. Cəmiyyətimizdə insanlar inancına və ya əksinə, inancsızlığına görə ikili standartlara, təqib və təzyiqlərə məruz qalmırlar. Əksinə müxtəlif coğrafiyalarda sırf dini inancına görə təqiblərə, repressiyalara məruz qalan şəxslər üçün Azərbaycan hər zaman bir sığınacaq yeri olub. Bunun ən bariz nümunəsi kimi, Azərbaycandakı dağ yəhudiləri icmasını göstərmək olar. Ölkə əhalisinin əksər hissəsini islam dininə etiqad edənlər təşkil etsə də Azərbaycanda hər kəs digər dinlərə də hörmətlə yanaşır. Ölkəmizdə 16 kilsə və 7 sinaqoq fəaliyyət göstərir. Ölkədə qeydiyyatda olan dini qurumlardan 37-si isə qeyri-islam təmayüllüdür.

Bütün bunları bilə-bilə ABŞ Dövlət Departamentinin heç bir fakt ortaya qoymadan Azərbaycanı din azadlığını pozan ölkələr siyahısına salması sözsüz ki, qərəzin göstəricisidir. Təsəvvür edin ki, uzun müddət ərzində torpaqlarımızı işğal altında saxlayan, dini obyektləri darmadağın edən Ermənistan qalib bir kənarla, tolerant ölkə kimi ad çıxarmış, multikultural dəyərləri hər zaman üstün tutan Azərbaycanın din azadlığını pozan ölkələr siyahısına salınır.

Maraqlıdır ki, ABŞ Dövlət Departamenti bunu 2023-cü ildə Qarabağda antiterror tədbirləri nəticəsində yaranmış vəziyyətlə əsaslandırır. Halbuki antiterror tədbirləri zamanı və ondan sonra da milli ermənilərə hər hansı zərər dəyməyib, hər hansı bir təzyiq göstərilməyib, əksinə vətəndaşlığımızı qəbul edəcəkləri təqdirdə əvvəlki kimi yaşaya biləcəkləri deyilib. Həmçinin ermənilərin ərəzilərimizi tərk etməsindən sonra belə ərəzidə olan hər hansı dini, maddi-mənəvi abidələrə də hər hansı zərər vurulmayıb. Hesabatın qərəzli və həqiqəti əks etdirməməsinin əsas səbəbi isə Azərbaycana aid hissəsini hazırlayan şəxslə bağlıdır. Söhbət dövlət komissiyasının rəhbəri Daniela Aşbaxyandan gedir. O, ABŞ Erməni Assambleyasının rəhbər vəzifəli şəxslərindən olub. Bundan başqa, Livanın Los-Ancelesdəki konsulluğunda işləyib. Yeni hesabatın qeyri-obyektivliyinə dəlalət edən faktorların kifayət qədər çox olması həm də bu hesabatı tərbit edənlərin kimliyi ilə bağlıdır”.

Sabina

"COP29-un Azərbaycanın siyasi arenada rolunun möhkəmləndirilməsində rolu böyükdür"

“**C**OP-29 kimi böyük bir tədbirin Azərbaycanı keçirilməsi əlbəttə bizim ölkə üçün çox böyük önəm daşıyır. Doğrudur, bunun siyasi tərəfləri də az deyil. Azərbaycanın beynəlxalq siyasi arenadakı rolunun möhkəmləndirilməsi üçün tədbirin rolu danılmazdır”. Bunu SiA-ya açıqlamasında ekoloq Cəməlid Bəxtiyar deyib. Ekoloqun sözlərinə görə, "Amma bu tədbir iqlim dəyişiklikləri, ətraf mühit problemləri ilə bağlı olduğuna görə, biz bu tədbirin Azərbaycanda da bu problemlərin həllində xüsusi bir təkan olacağını gözləməliyik. Tədbirin nə ilə yadda qalacağı məsələsi barədə ehtimallar etmək mümkündür, amma bu barədə dəqiq cavab vermək çox tezdir. Bu hələ qarşıda olan bir tədbirdir, ona görə də bəri başdan nələrsə demək çox çətindir. Sadəcə olaraq ehtimal etmək olar ki, bu tədbirin Azərbaycanda iqlim dəyişiklikləri və ətraf mühit problemləri ilə bağlı bir çox məsələlərin həllində böyük rolu olacaq. Ölkəmiz atmosfərə atılan qazların miqdarının 2030-cu ilə qədər 35% azaldılmasını hədəfləyir. Bu tədbirdən sonra bu istiqamətdə atılan addımların xüsusilə seziləcəyinə ümid etmək olar. Eyni zamanda bu tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi işğaldan azad edilmiş bölgələrimizin yaşıl enerji zonası elan edilməsi ilə bağlı həmsəkdir. Tədbirin keçirilməsi də bu istiqamətdə önəmli işlərin görülməsi ilə nəticələnə bilər. Azərbaycanın ətraf mühit problemlərinin araşdırılması və həllinə çox diqqət etdiyini nəzərə alsaq tədbirin bu istiqamətdəki işlərdə də öz təkanını verəcəyini gözləmək olar. Birbaşa nə ilə yadda qalacağı görülməyə ehtimalından asılıdır”.

C.Bəxtiyar deyib ki, Muxtar Babayev bu konfransın rəhbəri kimi təyin edilməsi əlbəttə ki, ənənələrə uyğun olaraq atılmış bir addımdır: "Yeni COP-un indiyə kimi keçirilmiş tədbirinin hər birində ev sahibliyi edən ölkənin ətraf mühit problemləri ilə bağlı qurumun rəhbəri tədbirin prezidenti kimi seçilir. Bu həmin təşkilatın ənənəsidir. Bu ənənədən kənara çıxılmayıb. Əminəm ki, Muxtar Babayev ekologiya və təbii sərvətlər naziri kimi bu işin də öhdəsindən uğurla gələcək”.

Rəşad Qarayev

Ölkərimizdə dörd fərqli fəsil olsa da, qışı həqiqətən sərt keçirən ölkələr var. Bəs, bu ölkələr hansılardır? Onlar qış fəsilinə necə hazırlıq görür?

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Sümüklərinizi donduracaq dünyanın ən soyuq ölkələri bunlardır:

Antarktida

Dünyanın ən soyuq ölkələri siyahısında birinci yerdə olan Antarktida soyuq olmaqla yanaşı, dünyanın ən quraq ərazisi kimi də tanınır. Antarktika qitəsində bezi dövlətlərin tədqiqat stansiyaları var. Bu faizdə təxminən 1000 nəfər var. Qitənin bezi bölgələrində esrlərdir yağışın olmadığı müəyyən edilib. Ən aşağı temperatur -60 ilə -80 arasında, ən yüksək temperatur isə -12 olaraq hesablanır. Elə fəsil var ki, ilin 12 ayı qış olur, yayı yoxdur. Bura dünyada qışı yaşayan yeganə yerlərdən biridir.

Planetin ən soyuq və ən qəddar mühiti olmasına baxmayaraq, Antarktidada çoxlu sayda insan yaşayır. İqlim dəyişikliyi artan təhlükələri hər il daha çox elm adamının bu qitəyə getməsinə və mühüm tədqiqat işlərində iştirak etməsinə səbəb olur. Bu səbəbdən Antarktidada yaşayanların eksəriyyətinin elm adamları olduğunu deyə bilərik. Lakin bu qitədə alim olmayan insanlar da yaşayır. Antarktidada hökumət olmasa da, məktəblər, atletika yarışları və illik konsert var.

Antarktidada yay (yay adlanırsa) noyabr-mart ayları arasında baş verir. Yay fəslə əhalinin ən yüksək olduğu, yəni 4000 nəfərə çatdığı vaxtdır. Qış gələndə bir çox insan qitəni tərk edir. Antarktidada yerli əhali yoxdur. Qitəyə gələnlərin eksəriyyəti geologiya, heyat elmi və fizika üzrə ixtisaslaşmış alimlərdir. Ən izdihamlı qəsəbə ABŞ-in Makmerdo stansiyasıdır. Yay mövsümündə burada 1200-ə yaxın insan yaşayır. Biz bunu qitənin Nyu Yorku adlandırma bilərik. Pul çıxarmaq üçün bankomatlar, kilsə, yol nişanları, xəstəxana və əsas ehtiyacları satan bazar var. Mobil telefonun tam qəbulu var.

Soyuqluğun dərindən hiss olunduğu qış aylarında Antarktidada qalan cəsur insanlar var. Bu dövrdə havanın temperaturu -73 dərəcəyə enir. Yaşamaq üçün yeganə çətinlik soyuqluq deyil. Bütün qış ayları tam qaranlıqda keçir. Günəş işığı olmayan qış aylarında Antarktidada yaşamaq insanlarda əhval pozğunluğuna səbəb ola bilər. Odur ki, qış aylarında işləməyə namizəd olan insanlar əvvəlcə bezi psixoloji testlərdən keçirlər.

D vitamini çatışmazlığının depressiyanın əhəmiyyətli səbəblərindən biri olduğu ifadə edilir. İnsanlar yoqa dərsləri etməklə, xarici dil öyrənməklə, idman zalında məşq etməklə, kitab oxumaqla, hidroponik istixanalar seçməklə bu çətin dövrün öhdəsindən gəlməyə çalışırlar.

Hər Yeni il gecəsi Antarktidada açıq havada rok konserti keçirilir. IceStock adlanan konsert 1990-cı ildən keçirilir və altı saat davam edir. Solo akustik çıxışlar, rok qrupları növbə ilə çıxış edirlər. Bu qitədə yeganə musiqi fəaliyyəti deyil. McMurdo stansiyasındakı barda tez-tez canlı musiqi var və iki həftədən bir akustik gecələr keçirilir. Qadınların ifa etdiyi musiqi üçün xüsusi gecə də var.

Qitədə internet xidməti var, lakin son dərəcə məhduddur. İnternetdən, ümumiyyətlə, elmi fəaliyyətlər üçün istifadə olunur. Kifayət qədər yavaş olduğu üçün ping vaxtları yüksəkdir

Azərbaycan və dünya qışa necə hazırlaşır?

və Steam kimi xidmətlər bloklanır. Hətta Skype-dan istifadəyə icazə verilmir.

Qitədə atletika və idman yarışları keçirilir. McMurdo Marafonunda rəqiblər buzlu mənşərəyə qarşı 42 kilometr qaçırlar. Digər qaçış yarışları da var. 1959-cu ildən "300 klub" adlı müsabiqə keçirilir. İştirakçılar 93 dərəcə saunada vaxt keçirdikdən sonra -73 dərəcədə küçəyə çıxır, yalnız ayaqqabılarını geyinir və qaçış yarışını keçirirlər.

Son bir neçə onillikdə Antarktidada turizm artıb. 1980-ci illərdə bu qitə ildə maksimum 2000 turisti qəbul edirdi. Lakin 2007-2008-ci il mövsümündə bu rəqəm 46 min ziyarətçiyə yüksəlib. 2015-2016 mövsümündə qitəyə təxminən 38 500 turist gəlib. Antarktidaya gələn insanlar buradakı təbii təbiəti müşahidə etmək istəyirlər. Amma bilinməlidir ki, Antarktidaya tətillərsə səyahətlərdən daha təhlükəlidir. 1979-cu ildə qitəyə gələn təyyarə soyuq hava şəraiti səbəbindən dağılıb və 257 sərnişinin hamısı ölüb.

Oymyakon - Rusiya

Soyuq iqlimi olan Rusiyanın iki ən soyuq bölgesi Oymyakon və Yakutskdur. Bu iki sahədə bir az diqqətsizlik sonunuza səbəb ola bilər. Bölgədə qış aylarında -50/-58 dərəcə, yay aylarında isə -10 dərəcə isti müşahidə olunur. Bu hava şəraitinə baxmayaraq, şəhərin 200 min əhalisi var. Bölgədə temperatur çox aşağı olduğu üçün balıq və dondurulmuş heyvan istehlakı çox yüksəkdir. Maşınları olan sakinlər üçün qızdırılan dayanacaqlar mövcuddur. Avtomobilinizi dayanacaqda deyil, çöldə qoysanız, avtomobiliniz yararsız hala düşə bilər.

Dünyanın ən soyuq məskunlaşan kəndi kimi adından söz etdirən Oymyakonun əhalisi 800 nəfərdir. Havanın temperaturu -72 dərəcəyə çatan bu kənddə qışda elektron cihazlardan və nəqliyyat vasitələrindən istifadə etmək mümkün deyil.

Araşdırma aparılmağa gedənlər deyirlər ki, əhalisi çox az olan bu kənddə insanlar çox mehriban və istiqanlıdırlar. Əminəm ki, bu məlumat hamımızı təəccübləndirdi. Ümumi inanc budur ki, coğrafiya insanlara və ya onların davranışlarına düzəl-

məz təsirlər buraxır. Çoxlarımız soyuq yerlərdə yaşayan insanların davranışlarının daha ciddi və aqressiv xarakter daşıyacağını düşünürük. Amma Oymyakon kəndliləri belə deyil.

Oymyakon kəndinə getmək üçün Yakutsk şəhərindən 2 gün çox soyuq və çətin yolda getmək lazımdır. Ona görə də Oymyakon kəndinə çatmaq həqiqətən çətinlikdir. Belə soyuq yerdə avtomobillərin istifadəyə verilməsi üçün yanacaq doldurma məntəqələri 24 saat açıqdır. Yer tamamilə donmuş və buz bağladığından evlərə su daşımaq mümkün deyil. Buna görə də tualetlər Oymyakonda çöldə yerləşir. Təsəvvür edin ki, o soyuq havada bu insanlar üçün nə qədər çətinlikdir. Lakin öyrəşdikləri üçün bizim qədər bu vəziyyətə üsyan etməməlidirlər.

Kəndin adı Oymyakon yakut dilində "donmayan su" deməkdir. İndiyə qədər oxuduğularınızdan başa düşə bilərsiniz ki, əslində belə deyil. Kəndin adı bu mənada kifayət qədər ironik görünür. Oymyakon kəndinin əhalisi soyuqdan qoruyucu geyimləri sayəsində bu dondurucu temperaturdan qoruna bilir. Yaşadıqları binaların güclü istilik izolyasiyası sayəsində soyuq hiss etmədən evlərinin içərisində vaxt keçirə bilirlər. Buzla örtülmüş çayların dibindən tutulan balıqlar onların ən mühüm gəlir mənbəyidir. Kənd təsərrüfatı üçün çox əlverişsiz iqlimə malik olduğundan kənd təsərrüfatı məhsulları idxal kimi istehlak olunur.

Qrenlandiya

Dünyanın ən böyük adası olan Qrenlandiya Atlantik okeanının şimalında yerləşir. Yayda temperaturu -7, qışda -40-a çatdığı bu adada 57 min insan yaşayır. Şəhərin mərkəzi adanın qərb sahilində yerləşir. Dörd fəsil də qış olan bu ölkə, ümumiyyətlə, iyun-avqust ayları arasında ziyarətçiləri cəlb edir.

İslandiya

Şimal qütbünə yaxın olsa da, Gulf Stream cərəyanına görə ölkədə qış digər şərq ölkələrinə nisbətən daha mülayim keçir. Yayda temperatur 29 dərəcəyə qədər yüksəlib, qışda isə -49 dərəcəyə enir. İyun

ayında günəş 18 gün batmır.

Kanada

Şimal qütbünə yaxın olan Kanadanın qış iqlimi də kifayət qədər sərtədir. Qışda temperatur -40 ilə -45 dərəcə arasında dəyişir. Təbii gözəllikləri ilə gələnlərin diqqətini çəkən Kanadada yay fəslə 35 dərəcəyə qədər çata bilər.

Kanada qışında əcnəbi tələbələrin üzlaşdığı çətinliklər

Əgər isti ölkədən gəlirsinizsə, temperatur sıfır dərəcədən aşağı düşsə biləcəyi üçün Kanada qışı ilə mübarizə apara bilərsiniz. Bu vəziyyət məktəbə getməkdən tutmuş əsas ehtiyaclarınızı ödəməyə qədər bir çox gündəlik işlərə təsir edə bilər.

Kanadada qışı keçirmək üçün düzgün paltara sahib olmaq çox vacibdir və bir çox xarici tələbələr qış paltarları çox bahalı ola biləcəyi üçün bununla mübarizə aparır.

Kanadadakı əcnəbi tələbələr yeni və çətin təcrübə ilə üzleşirlər. Bunun əsas səbəbi ölkəyə gəlməmişdən əvvəl lazımi araşdırma aparmamalarıdır. Məsələn üçün "Kanadada qış nə qədər davam edir? Kanadada qışı rahat keçirmək üçün məsləhətləriniz nədir? Kanadada qış nə vaxt başlayır?" və s. Buna görə də, hər hansı bir beynəlxalq səyahət etməzdən əvvəl bu sualları mütləq verməlisiniz.

Kanadada qışdan rahat çıxmaq üçün 5 təsirli məsləhət

Hava xəbərlərini izləyin

Hazırlanmaq üçün həmişə hava proqnozuna əməl edin və tədbir alın. Ümumiyyətlə, Vankuver, Surrey və Viktoriya kimi şəhərlərdə qış daha isti, Ottava, Monreal və Torontoda isə qış daha sərt olur.

Düzgün geyinmək

Donma və hipotermiyanın qarşısını almaq üçün soyuqda çöle çıxarkən həmişə isti geyinin. Soyuq hava şəraitinə uyğun geyinməmək xarici tələbələrin üzleşdiyi ən böyük problemlərdən biridir. Həmçinin suya davamlı geyim almağa və qiymətdən daha çox keyfiyyətə üstünlük verməyə çalışın.

İsti bir ev mühiti təmin edin

Evinizdəki bütün çatları təmir edin və soyuq havanın içəri girməməsi üçün nəmlediricidən istifadə edin. Həmçinin, evinizin bacasını təmizləməyi, bütün şəhər miqyasında elektrik kəsilməsi halında əlinizdə fəner olmasını və qışda fəvqəladə hallar dəstini həmişə yanınızda saxlamağınızdan əmin olun.

Sağlam həyat tərzini qoruyun

Susuzluğun qarşısını almaq

üçün kifayət qədər yuxu almaq, sağlam yemək və kifayət qədər su içmək çox vacibdir. Qış aylarında tərəvəz və meyvə yeməyi, lazım olan vitaminlərinizi (Vitamin C və D vitamini) qəbul etməyi unutmayın. Bundan əlavə, B12 vitamini qəbul etmək uzun müddət isti qalmağınıza kömək edəcəkdir.

Bəs, Azərbaycanda qış fəslə necə keçir? Paytaxtımızda qış fəslinə hansı hazırlıq işləri görülüb?

Azərbaycanda qış fəslə coğrafi mövqeyinə görə ümumiyyətlə mülayim iqlimə malikdir. Dünya üzrə müəyyən edilmiş 11 iqlim tipindən doqquzunu Azərbaycanda görmək mümkündür. Ölkənin şərq və mərkəzi hissələrində yaylar kifayət qədər isti və quraq, qışlar isə mülayim keçir.

Azərbaycanın ən soyuq bölgələri ölkənin demək olar ki, əlli faizini təşkil edən dağlıq ərazilərdir. Tundra iqlimi 3000 metrədən yüksək bölgələrdə yerləşir. Bunlar ölkənin ən çox yağış yağan hissələrindədir.

MKT Departamentinin əməkdaşları Mübariz Hüseynov: "Paytaxtda qışa hazırlığın vəziyyəti ilə bağlı Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətində keçirilən müşavirədə verilən tapşırıqlara uyğun olaraq şəhərin rayonlarında kommunal, təsərrüfat xidmətləri, idarə və təşkilatlarının, təhsil müəssisələrinin, özəl sektorun nümayəndələrinin iştirakı ilə müşavirələr keçirilir.

Müşavirələrin əsas məqsədi rayon xidmətlərinin soyuq qışa, xüsusilə güclü qar yağmasına hazırlığın vəziyyətinin araşdırılması, bu zaman görüləsi zəruri işlər müzakirə edilib.

Müşavirələrdə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin şöbə müdirləri, şəhərin kommunal və digər xidmətlərinin rəhbərləri də iştirak edəblər. Qeyd edilib ki, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti tərəfindən hər bir rayona cavabdeh şəxs təyin edilib, həmin şəxslər yerli İcra Hakimiyyətlərinin nümayəndələri ilə birgə rayonlarda qış mövsümünə hazırlığı, verilən tapşırıqların və görülən işlərin icra vəziyyətini yoxlayıblar.

Bildirilib ki, son günlərdə ölkənin dağ rayonlarına əvvəlki illərlə müqayisədə daha çox qar yağması qışın sərt və yağmurlu keçəcəyindən xəbər verir. Bununla əlaqədar rayon İcra Hakimiyyətlərində qışa hazırlıqla bağlı yaradılan qərargahlar, kommunal və təsərrüfat xidmətləri və aidiyyəti təşkilatların rəhbərləri həmin günlərdə üzərilərinə düşən vəzifələrini tam şəkildə yerinə yetirməsi üçün hazır olmalıdırlar. Hər bir quruma qarın təmizlənməsi üçün lazımi qədər alət, inventarın (bel, kürək, ling və s.) toplanması, duz ehtiyatı yaradılması, xüsusi texnikaların vəziyyətinin yoxlanılması ilə bağlı tapşırıqlar verilib. Rayondakı küçə və məhəllələrin qarın təmizlənməsinə cavabdeh şəxslərin siyahıları hazırlanıb, bu işlərə kommunal qurumların texnikası ilə yanaşı idarə, təşkilat, bələdiyyə və özəl qurumların da mövcud texnikalarının cəlb edilməsi qərara alınıb.

Həmçinin rayonlardakı idarə, təşkilat və özəl qurumlar, bələdiyyələr, o cümlədən ictimai işə müəssisələrinin rəhbərlərinə, ictimaiyyət nümayəndələrinə qarşı günlərdə Avropa ölkələrində də qəbul edilən qaydalarla uyğun özlərinə aid ərazilərin təmizlənməsində yaxından iştirak etməyə çağırış edilib".

Ayşən Vəli

Mövcud faktlara və reallıqlara əsaslanaraq demək olar ki, Azərbaycan çoxəsrlik dövlətçilik tarixində heç zaman indiki qədr güclü və qüdrətli olmayıb. Torpaqlarımızın erməni işğalından azad edilməsindən sonra Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzu daha da artdı, mövqeləri bir qədər də möhkəmləndi. Üçrəngli bayrağımızın Qarabağda, Şərqi Zəngəzürda yenidən dalğalanması Azərbaycanı qalib ölkə, xalqımızı isə qalib xalq kimi dillər əzbərinə, tarixdə heç zaman unudulmayacaq salnaməyə çevirirdi. Bu Qələbənin baş memarı isə heç şübhəsiz Yenilməz Sərkərdə, Müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevdir. Məhz Prezident İlham Əliyevin apardığı müdrik siyasəti və böyük sərkərdəlik məharəti nəticəsində Qarabağın işğaldan azad edilməsi ilə tarixi zəfərə imza atıldı. Bununla da Yenilməz Sərkərdə, Müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bərpa edən lider kimi adını əbədi olaraq tarixə yazdırdı.

Əsrə bərabər 20 il

Ölkəmizin 20 il ərzində keçdiyi yola nəzər salsaq, Azərbaycan iqtisadiyyatının davamlı və dinamik inkişaf etdiyini görürük. Bu illər ərzində regionda reallaşdırılan bütün beynəlxalq, irimiqyaslı layihələr Azərbaycanın iştirakı, onun milli maraqları nəzərə alınmaqla həyata keçirilib. Ulu Öndərin "İqtisadiyyatı güclü olan dövlət hər şeyə qadirdir" kəlamı üzərində qurulan siyasət nəticəsində ötən 20 il ərzində misilsiz uğurlara imza atılıb. 1994-cü ildə imzalanan "Əsrin müqaviləsi" ilə əsas qoyulan neft strategiyası sonrakı illərdə də davam etdirilib. Azərbaycanın qazandığı nailiyyətlərin təməlinə məhz bu strategiya dayanır. 2006-cı ildə Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəməri, 2007-ci ildə Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri kimi misilsiz layihələr reallaşdırılıb. 2018-ci ildə Avropanın enerji təhlükəsizliyində böyük rola malik Cənub Qaz Dəhlizinin və onun tərkib hissəsi olan TANAP boru kəmərinin rəsmi açılış mərasimləri keçirilib. TAP layihəsi ilə bağlı işlər yekunlaşmaq üzrədir. Həmçinin, "Əsrin müqaviləsi" 2050-ci ilə qədər uzadılıb. Eyni zamanda, dövlətimizin başçısının təşəbbü-

Əməlləri əbədi yaşayacaq

Lider

"MƏN ONA ÖZÜM QƏDƏR İNANIRAM"

Prezident İlham Əliyev Qalib Sərkərdə, bənzərsiz dövlət başçısı və ata vəsiyyətini yerinə yetirməyi bacaran liderdir

sü ilə Şərq-Qərb və Şimal-Cənub beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin yaradılması istiqamətində böyük işlər görüldü, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu istifadəyə verilib. Azərbaycanın Rusiya, İran və Gürcüstanla sərhədinə qədər yeni magistral avtomobil yolları tikilib. Fundamental layihələr, geniş miqyaslı quruculuq, abadlıq işləri işğaldan azad edilən Qarabağımızda da davam etməkdədir.

Qarabağın azadlığına gedən yol

Əldə olunan uğurlar bir daha təsdiq edir ki, Azərbaycan xalqı 2003-cü il prezident seçkilərində Ulu Öndər Heydər Əliyev siyasətini davam etdirilməsi üçün Cənab İlham Əliyevin Prezident seçilməsinə səs verməklə müdrik qərar verib. Bunu Yenilməz Sərkərdə, Ali Baş Komandan, Prezident İl-

ham Əliyev yerli televiziya kanallarına verdiyi müsahibəsində geniş və əhatəli şəkildə qeyd edir: "2003-cü ildə Azərbaycan xalqı düzgün seçim etmişdi. Çünki hesab edirəm ki, müstəqil tariximizin ən həlledici məqamı məhz 2003-cü il idi. Çünki o vaxt ölkəmizin gələcəyi ilə bağlı konseptual yanaşma tam özünü təsdiqləmişdi, yəni Heydər Əliyev siyasəti davam etdirildi. Əgər tarix başqa istiqamətdə getsəydi, bilmək olmaz, xalqımız, dövlətimiz hansı bəlalara, faciələrə üzləşə bilərdi. Hər halda, müstəqilliyimizin ilk iki il əyani şəkildə göstərir ki, güclü lider olmadan və düşünülmüş siyasət olmadan istənilən ölkə, xüsusilə gənc müstəqil ölkə çox ciddi təhlükələrlə üzleşə bilər. 2003-cü ildə əsas 1993-cü ildə qoyulmuş siyasətə bir daha dəstək verildi. Hesab edirəm ki, bugünkü reallıqları biz 2003-cü ilə yox, 1993-cü ilə müqayisə etməliyik, çünki məhz o tarixdən başlayaraq Azərbaycan inkişaf yoluna qədəm qoydu, sabitlik təmin

edildi, vətəndaş müharibəsinə son qoyuldu və ölkəmiz beynəlxalq təcridəndən çıxdı. 1993-2003-cü illərin hadisələrinə nəzər salsaq görürük ki, məhz bu illər ərzində bugünkü dövlətçilik prinsipləri bərqərar olundu və Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyəti yaradıldı, eyni zamanda, xalq-iqtidar birliyi artıq önəmli bir amilə çevrildi".

Prezident İlham Əliyev müşahidə onu da vurğuladı ki, son 20 ilin tarixinə gəldikdə

ölkələr üçün nümunə ola bilər. Bu, təkcə mənim fikrim deyil, mənim bəzi həmkarlarımla da bu bərdə kəfayət qədər açıq danışdıqlar. Bu gün ölkə qarşısında duran yeni vəzifələr yeni dövrün vəzifələridir. Biz əsas vəzifəni, siz də qeyd etdiyiniz kimi, bir neçə ay bundan əvvəl həll etmişik, ölkəmizin suverenliyini tam bərpa etmişik və sentyabr hadisələri, əlbəttə ki, ümumi kontekstdən çıxarıla bilməz. Yeni, sentyabra qədər get-

isə hər şey göz qabağındadır: "Əgər biz bu haqda geniş danışsaq, yəqin ki, bütün müsahibəni buna həsr etməli olacağıq. Sadəcə olaraq, onu demək istəyirəm ki, bugünkü Azərbaycan, sözün əsl mənasında, dünya miqyasında güclü ölkələr sırasındadır. Hesab edirəm ki, bu, həm beynəlxalq aləmdə, həm regionda, eyni zamanda, daxili siyasət prioritetlərinin düzgün seçilməsində bir çox

diyimiz yol məqsədyönlü yol idi, məqsədə hesablanmış yol idi, düzgün yol idi. İstər siyasi müstəvidə, istər hərbi müstəvidə, istər ölkəmizdə gedən proseslər nöqtəyi-nəzərindən bu hadisə bütün işlərimizin, elə bil ki, son nidası idi. Bu gün biz 2024-cü ilə suverenliyini tam bərpa etmiş ölkə kimi, xalq kimi başlayırıq.

Hesab edirəm ki, müasir tariximizin yeni dövrü məhz sentyabrın 20-dən sonra başlayır”.

Böyük siyasi uğur

Yenilməz Sərkərdə, Prezident İlham Əliyev 44 günlük Vətən Müharibəsindən sonra yaranan mövcud vəziyyət barədə qeyd edib ki, biz 10 noyabr üçtərəfli Bəyanatı imzalandıqdan sonra, əlbəttə ki, gələcək addımlarımızla bağlı ciddi düşünməli idik: "Çünki 10 noyabr hadisəsi də bir dövr idi və müharibə nə ilə nəticələncək, noyabrın 8-də mən tam deyə bilməzdim, yeni, tam əminliklə deyə bilməzdim. Əlbəttə, mən bilirdim ki, bizim Zəfərimizlə nəticələncək, amma necə və nə vaxt, noyabrın 8-də demək mümkün deyildi. Çünki noyabrın 8-də təbii ki, çox böyük hadisə baş verdi - Şuşa işğaldan azad edildi və faktiki olaraq separatçıların müqaviməti, belə deyək, strateji nöqtəyi-nəzərdən mənasız olmuşdu. Əlbəttə, əgər müharibə davam etsəydi, Kəlbəcər və Laçın rayonlarını özü də artıq qış mövsümündə azad etmək çox çətin olardı. Halbuki biz bunu da edəcəkdik. Amma itkilərimiz həddindən artıq çox ola bilərdi, hətta 44 günlük müharibədə verdiyimiz şəhidlərin sayından qat-qat çox ola bilərdi. Biz hamımız bunu yaxşı bilirdik, çünki indi də oralara gedən, o bölgələrə gedən hər bir insan görür ki, nə dərəcədə çətin relyefdə yerləşən bir ərazidir. Ancaq əgər Ermənistan kapitulyasiya aktına imza atmasaydı biz, əlbəttə ki, müharibəni davam etdirəcəkdik son nöqtəyə qədər. Ona görə 8 noyabrdan sonra - ertəsi gün bütövlükdə səhərdən axşama qədər, gecəyə qədər Rusiya Prezidenti vasitəsilə Azərbaycan, Ermənistan danışıqlarına həsr edilmişdir. Üçtərəfli Bəyanatın qəbul edilməsi, o şərtlərlə qəbul edilməsi, hesab edirəm ki, bizim böyük siyasi uğurumuzdur. Əlbəttə, əgər Şuşa işğaldan azad olunmasaydı, o şərtləri biz o Bəyanata saldıra bilməzdik. Yeni, bizim Qələbəmiz, güclü olmağımız imkanı verdi ki, biz hətta bu məsələyə aid olmayan şərtləri də ortaya saldıraq, xüsusilə Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı. Ancaq hər halda 10 noyabrdan sonra müəyyən bir vakuüm yarandı. Heç kim bilmirdi bundan sonra nə olacaq? O vaxt hələ meydanda olan Minsk qrupunun həmsədrləri də demək olar ki, özləri də bilmirdilər nə ilə məşğul olacaqlar və bəzi səfərlər də oldu. Ermənistandakı vəziyyət təbii ki, birmənalı idi. Azərbaycanda xalq sevinci içində idi. Ancaq mən bilirdim ki, bu, işin sonu deyil. Çünki bir çox tamamlanmamış məsələ var və o məsələlərə aydınlıq gətirilməlidir, ilk növbədə, o vaxtkı Laçın dəhlizi ilə bağlı olan məsələ”.

Prezident onu da vurğuladı ki, müəyyən müddətdən sonra, xüsusilə görəndə ki, bu yol vasitəsilə Ermənistan Qarabağa silah-sursat, minalar göndərir, hərbi birləşmələrin rotasiyası həyata keçirilir, biz məsələ qaldırmağa başlamışdıq ki, artıq biz bu yola nəzarət etməliyik: "Əfsuslar olsun ki, o

vaxt Rusiya tərəfi buna müsbət yanaşmadı. Ancaq biz yenə də öz söylərimizi davam etdirirdik, mən dəqiq deyə bilərəm ki, uzun müddət ərzində - beş dəfə Rusiya tərəfinə ən yüksək səviyyədə müraciət edilmişdir ki, gəlin, bu yola birlikdə nəzarət edək. Çünki belə çıxır ki, siz buna tam nəzarət edə bilmirsiniz, hətta yəqin yadınızdadır, orada aşkarlanmış minaların da istehsal müddəti çox böyük suallar yaratdı. 2021-ci ildə Ermənistanda istehsal edilmiş minalar oraya necə gətirildi? Yeni, təbii ki, bu minalar həmin o Laçın-Xankəndi yolu vasitəsilə gətirilmişdi. Ona görə biz məsələ qaldırdıq ki, gəlin, birgə postda biz də dayanaq və nəzarəti gücləndirək, eyni zamanda, Rusiya sül-

diq. Ondan sonrakı hadisələri siz yaxşı xatırlayırsınız, bu barədə çox danışmaq istəmirəm. Ermənistan dövlətinin tör-töküntüləri və bəzi yerli separatçılar faktiki olaraq özləri-özlərini humanitar yardımdan məhrum etmişdir. Yeni, 23 aprel hadisələri çox önəmli bir tarixdir. O vaxt və ondan sonra mən demişdim ki, 23 aprel tarixində bizim ərazi bütövlüyümüz tam bərpa edildi. Bütün sərhədlərə biz nəzarət etməyə başlamışdıq və bir daha göstərdik ki, bu torpaqların sahibləri bizik. Biz 23 aprele qədər də bir neçə dəfə Ermənistanla və yerli separatçılara nümayiş et-

hməramlı qüvvələrinə də olan tənqidi yanaşma da səngiyər. Çünki biz məsuliyyəti sizinlə bir növ bölüşdürmüş olacağıq. Ancaq əfsuslar olsun ki, buna razılıq verilmədi. Nəhayət, aprelin 23-də bizim başqa çarəmiş qalmamışdı, biz daha gözləmək fikrində deyildik. Biz bir neçə saat ərzində həmin o Həkeri çayının üzərindəki körpüdə yerləşdik. Təbii ki, buna hazırlıq aparılmışdır və bəzi söylərə baxmayaraq, oradan artıq heç yerə getmədik. Beləliklə, Qarabağa qanunsuz silahların, sursatların, minaların və canlı qüvvənin daşınması və göndərilməsi artıq mümkün deyildi. Ancaq buna baxmayaraq, biz humanitar gediş-gəlişə də heç bir əngəl törətməmişdik. Hamımız yaxşı xatırlayırıq ki, o vaxt Qırmızı Xaç xətti ilə xəstələr təxliyə edilirdi, aparılırdı, gətirilirdi. Bir müddətdən sonra Qarabağda yaşayan ermənilər o yoldan istifadə etməyə başlamışdılar və heç bir problem onlar üçün yaranırdı. Sadəcə olaraq, onların maşınları yoxlanılırdı, öz maşınları ilə gedib-gəlirdilər. Azərbaycan sərhədçiləri maksimum dərəcədə diqqətli idilər və belə də tapşırıq almışdılar ki, mülki şəxslərə qarşı hər hansı bir hörmətsizlik edilməsin. Ancaq ondan sonra hərbi təxribat törədildi. Bizim postumuz atəşə tutulmuşdur və biz təbii olaraq istintaqı aparmaq üçün o yolu müvəqqəti olaraq bağladığımız, amma sonra yenə də aç-

dirmişdik ki, bu, bizim torpağımızdır, həm "Fərrux" əməliyyatı, "Saribaba-Qırxqız" əməliyyatı, "Qisas" əməliyyatı, bütün bunlar tərəfimizdən aparılmış önəmli hərbi əməliyyatlar idi. Bu əməliyyatlar nəticəsində o vaxt nəzarətimizdə olmayan Qarabağ bölgəsinin strateji təpələri, yüksəklikləri biz tərəfdən götürülmüşdür və 19-20 sentyabr əməliyyatı üçün bunun çox böyük əhəmiyyəti var idi. Yeni, o əməliyyatlar, sadəcə olaraq, kortəbii seçilməmişdi, məqsədyönlü əməliyyatlar idi. Çünki müharibədə xüsusilə bizim relyefi nəzərə alsaq, əsas məsələ təpələrin kimin əlində olmasıdır və 19-20 sentyabr əməliyyatının qısa müddət ərzində aparılmasının əsas səbəbi də məhz dediyim o vaxta qədər keçirilmiş əməliyyatlardır və təbii ki, Laçın istiqamətində Azərbaycan-Ermənistan sərhədinin nəzarətdə olması. Çünki separatçılar artıq silah-sursata malik olmaq üçün bu imkanlardan da məhrum edilmişdi”.

Bütün vəzifələr yerinə yetirildi

Prezident İlham Əliyev Qarabağda keçirilən aniterror əməliyyatları barədə danışarkən qeyd edib ki, antiterror əməliyyatı çox uğurla, peşəkarlıqla keçirilmişdir, hərbiçilə-

rimiz böyük qəhrəmanlıq göstərmişdilər: "Deyirlər ki, əməliyyat 23 saat neçə dəqiqə çəkmişdir, amma əslində, daha qısa müddət ərzində tamamlanmışdır. Biz bütün nəzərdə tutduğumuz mövqelərə çıxdıq, bütün kommunikasiyalara sahib olduq, bütün təpələri götürdük və faktiki olaraq separatçıların təslim olmaları qaçılmaz idi, labüd idi, təslim olmasaydılar məhv olacaqdılar. Başqa variant ola bilməzdi. Bizdə olan məlumat görə, oradakı hərbi birləşmələrdə təqribən 15 minə yaxın hərbi xidmət göstərirdi. Onlar daha tez təslim oldular. Ondan sonra, sadəcə olaraq, danışıqlar gedirdi və daha doğrusu danışıqlar yox, bizim şərtlərimizi onlar sanki müzakirə edirdilər. Ancaq biz hansı şərt qoymuşduqsa, o şərt də təmin edildi, o cümlədən separatist qurumun buraxılması və bütün digər şərtlər. Biz dedik ki, təslim olursunuzsa əməliyyatı dayandıracağıq. Bizim məqsədimiz orada Ermənistan ordusunu məhv etmək yox, oradan Ermənistan ordusunun çıxarılması idi və biz bu müraciəti dəfələrlə etmişdik. Bizdən xahiş olundu ki, əgər onlar silahları yerə qoysalar, onların təhlükəsizliyi təmin olunacaq-olunmayacaq? Təbii ki, günahı olmayan hərbiçilərə qarşı biz hər hansı bir sanksiya tətbiq etmək fikrində deyilik. Halbuki separatçıların başçıları ilə bağlı bizim mövqeyimiz birmənalı idi - onların tutulması. Bəziləri artıq Laçın yolunda oradan qaçmağa cəhd edəndə, bəziləri Xankəndidə, bəziləri ni də başqa yerlərdə biz tapıb tutmuşduq. Biz onların yerlərini bildirdik. Biz, ümumiyyətlə, deyə bilərəm ki, İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra Qarabağda nələr baş verdiyindən tam xəbərdar idik, həm vizual, həm operativ tam nəzarət edirdik. Yeni, bunu Ermənistanla çatdırmağa çalışırdıq ki, bu, bizim nəzarətimizdədir və istənilən an biz əməliyyat keçirə bilərik. Həm Ermənistan rəhbərliyinə, həm beynəlxalq aktorlara deyirdim ki, bir dəqiqə ərzində mən düyməyə basıb bu əməliyyatı keçirəcəyəm, heç nə də edə bilməyəcəksiniz. Açıq deyirdim onlara. Bu hadisələrin gedişatı onu göstərdi ki, - hesab edirəm bu, təkə Ermənistan üçün yox, Ermənistanın arxasında dayananlar üçün də bir dərs olmalıdır, - bizimlə hədə-qorxu dili ilə, yaxud da təkəbbürlə davranmaq mümkün deyil. Yeni də deyirəm, əməliyyat hərbi elmi nöqtəyi-nəzərdən də çox uğurlu idi. Şuşa əməliyyatına oxşar bir əməliyyat idi. Əlbəttə, Şuşa əməliyyatı xüsusi peşəkarlıq tələb edən əməliyyat idi, amma bu da çox uğurlu idi. Yeni, bütün vəzifələr yerinə yetirildi və beləliklə, separatçılığa son qoyuldu”.

İLHAM ƏLİYEV

"DOST" mərkəzləri ölkəmizin dövlət sosial xidmətləri sahəsində inqilab yaradıb. Dövlət sosial xidmətlərinin innovativ yanaşmalar əsasında, tam şəffaf mexanizmlər üzərində qurulması ilə DOST layihəsi, artıq bu sahədə də öz sözünü demiş oldu. Ötən il DOST mərkəzlərində 700 mindən çox, ümumilikdə ötən dövrdə 2 milyona yaxın vətəndaşa xidmət göstərilib və vətəndaşların DOST xidmətlərindən məmnunluq səviyyəsi 98 faiz üzərindədir.

Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü olan DOST konsepsiyası əsasında 159 sosial xidmət "bir pəncərə"dən, müasir və çevik, şəffaf mexanizmlərlə, vətəndaş rahatlığı və məmnunluğuna uyğun təqdim olunur. Ölkə başçısının "Əhalinin məşğulluğu, əmək, sosial müdafiə və təminat sahələrində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Fərmanı ilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində yaradılan Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat (DOST) Agentliyinin məqsədi də hər bir Azərbaycan vətəndaşının yanında olmaq, məşğulluq, əmək, əlillik və sosial müdafiə sahələrində xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsidir. Təbii ki, bu xidmətlərdə şəffaflığın artırılması, innovativ həllərin tətbiqi və vətəndaş məmnunluğunun təmin edilməsi də qarşıya qoyulan məqsədlər sırasında yer alıb. Bu gün ölkəmizdə "ASAN xidmət" mərkəzləri kimi DOST mərkəzlərinin də sayı artır. Ədalət, şəffaflıq, ünvanlılıq, əlçatanlıq və bərabərlik prinsiplərinin qorunmasını rəhbər tutan DOST mərkəzləri hər bir vətəndaşda məmnunluq yaradır. Vətəndaşların böyük etibarını qazanıb.

**120 MİNƏ YAXIN
VƏTƏNDAŞA 159 ADDA
XİDMƏT**

Məlumdur ki, 9 may 2019-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə 1 sayılı Bakı DOST Mərkəzinin açılışı olmuşdur. 2023-cü ilin avqust ayında Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə Qarabağ Regional DOST Mərkəzinin və Qarabağ Regional Peşə Hazırlığı Mərkəzinin açılışı olub. Mərkəz gün ərzində təxminən 650-700 vətəndaş qəbul etmək potensialına malikdir. Bu prosesi 123 nəfərdən

nəfərə yaxın əməkdaş çalışır.

**DOST MƏRKƏZLƏRİNİN
SAYI ARTIQQ 7-YƏ ÇATIB**

Beləliklə, DOST mərkəzlərinin sayı artıq 7-yə çatıb. Hazırda DOST xidmətləri şəbəkəsinin Naxçıvan, Quba, Sabirabad, Sumqayıt, Gəncə, Masallı və Şuşanı da əhatə etməsi üçün layihə, təmir-tikinti işləri aparılır. Bu il 5 yaşını qeyd edən DOST Agentliyinin fəa-

Tam şəffaf mexanizmlər üzərində qurulan "DOST" mərkəzləri

Vətəndaşların DOST xidmətlərindən məmnunluq səviyyəsi 98 faiz üzərindədir

liyyəti beynəlxalq arenada da yüksək qiymətləndirilir. 2023-cü ildə də bir sıra beynəlxalq müsabiqələrdə qalib gələn DOST Agentliyinin təltif edildiyi mükafatların sayı artıq 20-yə çatıb. Bir çox ölkələr DOST təcrübəsini öyrənərək onu tətbiq etməyə maraqlı göstərirlər və həmin ölkələrdə Azərbaycanın DOST modelinin tətbiqi məqsədilə ölkəmizin təcrübəsinin bölüşülməsi üçün işlər aparılır.

Həmçinin Azərbaycanda ilk dəfə sosial xidmətlər sahəsində keçirilən "DOST 2023: çevik, innovativ və davamlı xidmətlərin gös-

tərməsi üçün vahid platforma" adlı beynəlxalq konfrans böyük maraqla qarşılanıb. "DOSTTALKS" layihəsi çərçivəsində "Heydər Əliyev Xatirələrində", eləcə də bir çox tədbir və layihələr də həyata keçirilib.

"DOST Çağrı Mərkəzi" 142 tərəfindən 2023-cü ildə 1,8 milyon, ümumən ötən dövrdə 5,1 milyondan çox vətəndaş müraciəti cavablandırılıb.

Göründüyü kimi, davamlı inkişafı və spesifik milli inkişaf modeli ilə tanınan Azərbaycanın uğurlu inkişafı təmin edilib, həyata keçirilən siyasi-iqtisadi idarəçilik modeli nəticəsində, ölkəmizdə bütün sahələrdə uğurlar və yeniliklər əldə olunub.

Fəaliyyət göstərən DOST mərkəzləri vətəndaşların bütün xidmətlərdən "bir pəncərə"yə müraciət etməsinə və "bir pəncərə"dən faydalanmasına imkan verir.

Zümrüd BAYRAMOVA

Azərbaycan pasportu ilə neçə ölkəyə getmək olar..?

Bu arada "Henley & Partners" konsaltinq şirkəti, sahiblərinin səyahət edə biləcəyi vizasız istiqamətlərin sayından asılı olaraq dünya ölkələrinin pasportlarının reytingini dərc edib. Deməli, SİA-nın Belarus saytlarından əldə etdiyi məlumata görə, Minsk gileyli-dir, Belə ki, Belarus hələ də bütün qonşularından aşağıda, 64-cü yerdedir. Analitiklərin fikrincə, belaruslar vizasız və ya sadələşdirilmiş qaydada səyahət edə biləcəkləri 81 ölkəyə çıxış əldə edirlər. Qeyd edək ki, altı ay əvvəl onlardan ikisi az olmaqla 79 nəfər olub.

Amma Belarusla qonşu ölkələr arasında Polşa ən yaxşı mövqedədir - 6-cı yer (189 ölkəyə giriş pulsuzdur). Litva (187), Latviya 9-cu (186), Ukrayna 32-ci (148), Rusiya 51-ci (119) ilə 8-ci yeri bölüşür. Ümumiyyətlə, altı ölkənin vətəndaşları eyni anda dünyanın ən güclü pasportları ilə öyünə bilər:

Fransa, Almaniya, İtaliya, Yaponiya, Singapur və İspaniya: onların 194 vizasız istiqamətə çıxışı var.

Maraqlıdır ki, reytingdə Belarusa təsəlli kimi görünən, yəni ondan aşağıda da yer alan ölkələr -Qazaxıstan (78 ölkə), Azərbaycan (72), Ermənistan (68), Qırğızıstan (65) yer alıb. Qeyd edək ki, reyting cədvəlində sonuncu, 104-cü yeri isə Əfqanıstan tutur - onun vətəndaşları 28 ölkəyə sərbəst səyahət edə bilirlər.

Ağasəf Babayev

"Ermənistan yaxşı anlayır ki,..."

"44 günlük Vətən müharibəsində Ermənistan ordusu darmadağın edildi. Uzun illər lazımdır ki, Ermənistan ordusu mövcud olmuş gücünü bərpa etsin. Bu baxımdan Ermənistan ilk növbədə müasir silahlarla təchiz olunmaq, hərbi qarajını yeniləmək istəyir.

Lakin bu o qədər də asan məsələ deyil". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Milli Məclisin deputatı Naqif Həmzəyev deyib. Onun sözlərinə görə, Ermənistan həm Hindistandan, həm Fransadan, həm də Rusiyadan silah almağı planlaşdırır: "Amma bu silahlanma və ordunu hazır vəziyyətə gətirmək mü-

haribəyə hazırlıq kimi dəyərləndirilməməlidir. Çünki Ermənistan çox gözəl anlayır ki, Azərbaycanla güc dili ilə danışımaq mümkün deyil. Külli miqdarda vəsait və on illər tələb edir ki, Azərbaycan Ordusunun gücünə yaxın bir ordu qura bilsin. Unutmamalıyıq ki, bu vəsait

də, potensial da Ermənistan-da yoxdur. Eyni zamanda, Azərbaycan da öz ordusunu mütəmadi olaraq gücləndirir. Bu baxımdan ermənilər Azərbaycanla müharibə yolu ilə danışımağın çıxış yolu ol-

"Onlar bəzən Ermənistan-da revanşist qüvvələri aktivləşdirdikləri üçün bugünkü sülh prosesi baş tutmayıb. Buna baxmayaraq inanıram ki, Ermənistan rəsmiləri nə qədər riyakarlıq nümayiş etdirsələr də, sərəsəm açıqlamalar versələr də onlar sülhdən başqa çıxış yolu olmadığını anlayırlar. Ümid edirəm ki, 2024-cü ildə Ermənistanla sülhə nail olacaq və Cənubi Qafqazda uzunmüddətli təhlükəsizlik əldə edə biləcəyik".

Ləman Sərraf

Dörd divardan aşırığımız problemlər...

MƏTANƏT

Dünya binə olandan insanlar ev qurub içərisində yaşayıblar. Çox da gözəl ediblər. Çünki bir ailənin dörd divar arasında, bir evdə yaşaması, orada dərd-sərinə bölüşməsi, gündəlik həyatını məxsus olduğu birliyin üzvləri ilə paylaşması tamamilə doğru düşünülmüş məsələdir.

Zamanla xalq arasında evlə-dörd divarla bağlı deyimlər də formalaşmış. Bir söz-söhbət olanda ata-babalarımız ailəyə onu dörd divar arasında həll etməsini tövsiyə edib. Sözü evdən bayıra çıxmasını məsləhət biliblər. Ana-nənələrimiz qızlarını ər evinə yola salanda da ona səsinin dörd divar arasında qalmasını tapşırıblar.

Beləliklə ev nədir? Ev pərdədir. Bizim xüsusi həyatımızla ümumi həyat arasına çəkilən pərdədir. O pərdə rahatlığımız, sərbəstliyimiz, müstəqil yaşamağımızla yanaşı, həm də eyib-qüsurlarımızı arxasında saxlaya biləcəyimiz ən etibarlı yerdirdir. Bütün bunları tez-tez yada salmaq mümkün olur. Çünki işə gəlib-getdikcə yolda, metroda, marşrut avtobuslarda qarşılaşdığımız çoxsaylı mənzərə buna rəvac olur. Tez-tez gənc qadın və kişinin metroda sənişin qatarının gurultusunu batıran səsləri, yolda kənardakı insanları görməzdən gələrək mübahisə etmələri və yaxud marşrut avtobuslarda deyişmələri ilə bütün diqqətləri üzərlərinə çəkmələri fonunda düşündüm ki, ilahi, görsən dörd divar nə üçün imiş?

Elə bu gün də yolda gənc bir ailənin münafişəsi ilə rastlaşmalı oldum və yolboyu dörd divar haqqında deyilənləri yenidən öz-özümə xatırladım. Əgər elə küçədə savaş elan edəcəkdikse, dörd divara nə ehtiyac vardı? Hər kəs bir çadır qurub yaşayardı da küçənin ortasında.

Ər-arvad yolboyu deyişdilər. Həm də o qədər ucadan deyişirdilər ki, ətrafdakı hər kəs dönüb onlara baxırdı. Maraqlıdır, onlardan heç biri aradabir səsinin tonunu aşağı salmağa çalışmırdı. Sanki evdədirlər və istədikləri tonda danışa bilirlər. Yoldakı hər kəs onların arasındakı söhbəti aydınca duyur, mübahisə mövzuları ilə açıqca tanış olurdu. Bütün nəzərlərdən də eyni sual yağırdı: bunlar görsən problemlərini evlərində-dörd divarları arasında nə üçün həll etməyib, bayıra çıxarıblar?..

Bizə belə bir tərbiyə də veriblər ki, küçədə elə danışmaq lazımdır ki, lap yaxınlıqdakı adam belə narahat olmasın. Lakin görünür, bu ər-arvad ya həmin məsləhətləri eşitməyib, tərbiyəni almayıb, ya da bir qulağından alıb, o biri qulağından ötürüb havaya. Nəticə isə göz önündədir.

Desəm ki, bu kimi hadisələrlə əvvəllər çox az rastlaşdırdıq, düşünürəm ki, sözü mü təsdiqləyənələr olar. Lakin son vaxtlar həm metroda, həm yolda, istənilən yerdə ər-arvad arasında belə münafişələrə daha çox rastlaşmaq olur. Yəqin bunu da təsdiqləyənələr olar. Görsən bizim ailə dəyərlərini kim aldı əlimizdən? Utanmaq hissini kim qopardı bizdən?

Həqiqətən də kaşki insanın özünə kənardan baxmaq kimi bacarığı olardı. Bu halda görə bilərdi ki, dörd divar arasında qalmalı olan məsələləri özü ilə birlikdə bayıra çıxarıb, necə görünür. Düşünürəm ki, özümüzdə aid söhbətlərin başqalarını narahat etməməsi və mədəniyyətimizin nə səviyyədə olduğunu sərgiləməməsi üçün dörd divardan kənara çıxmasaq, daha məsləhətli olar. Axı biz ailəyik. Ailə olaraq dəyərlərimizi metroda, yolda ayaqlar altına atmağa haqqımız yoxdur. Həm də hər bir söz-söhbət ayrılmaq mövzusu ola bilməz. Belə isə evdə-dörd divar arasında qalsın sirmimiz-sözümüz...

Övladlarımızın intellektuallığı və savadlılığı hər birimiz üçün çox vacibdir. Uşaqların dünyagörüşünün formalaşmasına təsir edən faktorlardan biri də məhz cizgi filmləridir. Onlar personajların gerçək və ya xəyali olduğunu anlama bilmir və onlar kimi davranmağa çalışırlar. Bu xüsusiyyətinə görə yaxşı qiymətləndirilməyən cizgi filmləri uşaqlarda mənfi davranışlara səbəb olur.

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Uşaqlar müsbət mənalı cizgi filmlər izlədikləri zaman isə onlarda aşağıdakı hallar özünü göstərir:

1) Doğru ilə yanlış fərqləndirmək qabiliyyətinə sahib ola bilirlər;

2) Öz xəyal dünyaları inkişaf edir və özlərini o xəyallarda yaşadırlar.

3) Öyrənmə qabiliyyətləri yaxşılaşır; Şiddət xarakterli cizgi filmi izləyən uşaqlarda aşağıdakı simptomlar ola bilər:

1. Zorakı cizgi filmlərini seyr edən uşaqlar digərlərindən daha aqressiv və düzgün olmayan davranışlar sergiləyə bilirlər;

2. Valideynləri ilə münasibətlərdə problem ola bilər;

3. Dərs müvəffəqiyyətlərində azalma hiss edilə bilər;

4. Dostları ilə münasibətlərini dərk edə və başa düşə bilmirlər.

Uşaqlar müsbət mənalı cizgi filmlər izlədikləri zaman isə onlarda aşağıdakı hallar özünü göstərir:

1) Doğru ilə yanlış fərqləndirmək qabiliyyətinə sahib ola bilirlər;

2) Xəyal dünyaları inkişaf edir;

bət və mənfi təsirləri çox əhəmiyyətlidir. Cizgi filmləri və bədii filmlərlə, hətta kompyuter, smartfon oyunları ilə bağlı çox ciddi akademik araşdırmalar aparılmasa da, hər halda ümumdünya psixologiya təşkilatı, səhiyyə təşkilatı, bir çox pedaqoji və psixoloji elm araşdırma mərkəzlərinin müxtəlif vaxtlarda həm lokal, həm də global sorğuları olub. Dəfələrlə biz beynəlxalq səviyyədə belə cizgi filmlərinin, rəsm əsərlərinin, müxtəlif rənglərin uşaqların beyninə təsir etməsiylə bağlı xəbərlər alırdıq. Hətta bir ara yapon və Amerika cizgi filmlərindəki həddindən artıq böyük şiddətə təbliğ, təşviq, müharibə, ölüm səhnələrinin uşaqlar üçün adilləşdirilmə-

Cizgi filmlərinin uşaq psixologiyasına təsiri

ayırd edə bilirlər. Ona görə də 3-7 yaş qrupu bu baxımdan ən riskli yaş dövrlərindən biridir.

Cizgi film izləmək ümumilikdə uşaqlar üçün pis hal hesab edilməməlidir. Çünki cizgi filmləri uşaqların özünü və ətraf əlaməti dərk etməsində rol oynayan ünsürlərdən biridir. Ancaq günün çox saatını deyil, müəyyən saatlarını cizgi film izləmək onlar üçün zərərli deyil. Təbii ki, burada valideynlər də diqqətli olmalı və nəzarət etməlidirlər. Animasiya filminin uşağın yaşına uyğun olub-olmaması da gözənilməli məsələlərdən biridir. Xüsusən cizgi film seçilərkən onun məzmununa diqqət edilməli, cizgi filmi aydın süjet xəttinə xalix olmalıdır. Belə ki, uşaqların psixologiyasına zərər verə biləcək şiddət məzmunlu, silahlı, döyüş tipli cizgi filmlərinin olmamasına diqqət edilməli və övladlarımızı belə cizgi filmləri izləməkdən çəkindirməliyik".

Yazıçı kulturoloq, analitik ekspert Aydın xan Əbilov bu mözvuva fikir bildirib:
"Son illər yalnız cizgi filmləri yox, həm də

si kimi hallar ilə rastlaşdırdıq. Bu filmlərin yeni nəsəlin psixologiyasının pozulmasında təsiri ona gətirib çıxardı ki, bir çox ölkələrdə qadağan edildi və yaxud onlar müxtəlif siniflərə bölündü. O siniflər +3,+5,+6,+12,+18,+22 yaş qadağası ilə nümayişinə icazə verildi. Biz nəinki cizgi filmlərin, həm də televiziyalarda nümayiş olunan cizgi filmlərdən ibarət seriallar, müxtəlif karikaturalar, rəngli şəkilli kitabların da uşaqlara təsiri ilə bağlı etirazlar eşidirik.

Amma nə etməli bunlar reallıqlardır. Artıq kağız variantda, böyük ekranda ə yox, o cümlədən sosial şəbəkədə internet saytlarında uşaqların psixologiyasına böyük təsiri olan cizgi filmlərin onlayn və oflayn kompyuter qrafikası stix formatında müxtəlif təsirləri biz görürük və bu təsirlərdən ibarət hətta filmlər, seriallar belə təəssüflər olsun ki, inkişaf etməmiş, intellektual səviyyəsi zəif olan cəmiyyətlərdə uşaqlara təqdim edilir.

Əvvəllər biz əgər lay-lay çalırıdığsa uşaqlara, amma indinin özündə biz görürük ki, lay-laydan çox müxtəlif kompyuter oyunları, cizgi filmləri nümayiş olunur. Bu da bütövlükdə onların gözleri, sağlamlıqları ilə bağlı problemlər yaratmış olur. Bütün mütəxəssislərinin etirazlarına baxmayaraq təəssüflər olsun ki, bununla bağlı Azərbaycanda hələ də ciddi addımlar atılmır. Tarixi filmlərə nəzər salsaq görürük ki, Dədəqorqud, Babək hamısında şiddət, döyüş səhnələri və bunların çoxu da milli-mental dəyərlərin nümunələri kimi Azərbaycanda tətil günləri uşaqlara təqdim edilir.

"Tom və Cerry", "Maşa və Ayı" kimi çox uşaqların mənəviyyatını pozan və onların sağlamlığına, gözələrinə, birlikdə oturmağa məcbur edən filmlərin təsiri hələki araşdırılmayıb. Mədəniyyət nazirliyi və kino agentliyinin nəzdində bizim kimi mütəxəssislər kulturoloqdan ibarət bir komissiya olmalıdır. Həmin komissiya; komissiyasın icazəsi olmadan həm telekanallarda həm də böyük ekranlarda film və cizgi filmləri, kompyuter oyunlarının Azərbaycanın uşaqlarına nümayiş qəti icazə verilməməli və bir çox hallarda qaydalar olunmalıdır. Düşünürəm ki o, Mədəniyyət Nazirliyi və kino agentliyinin nəzdindəki o qadağanedicı komissiya bu məsələlərə ciddi fikir verməlidir".

Sevilin Abbasova

3) Öyrənmə qabiliyyətləri yaxşılaşır; "Xüsusən cizgi film seçilərkən onun məzmununa diqqət edilməli, cizgi filmi aydın süjet xəttinə xalix olmalıdır". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Uzman- Klinik psixo-

dünyaları geniş olduğu və hadisələri tam şəkildə qavraya bilmədiklərinə görə onlarda qorxuları ilə mübarizə çətin olur və onlar öz qorxularının öhdəsindən gəlməkdə çətinlik çəkirlər: "Belə ki, bizə olunan müraciətlər arasında uşaqların cizgi film qəhrəmanlarından qorxması, müəyyən müddət baxdığı cizgi filmine orada hansısa personajdan təsirləndiyi üçün sonra baxa bilməməsi və s. hallar olur. Hətta bir çox hallarda cizgi filmindeki obrazları sevmə, onun oyuncaqlarını alan və özlərini onlara bənzətmək istəyən uşaqlar da olur. Bəs buna səbəb nədir? Valideynlər bu məsələdə hansı məqamda səhvə yol verirlər? Ümumiyyətlə, bildirmək lazımdır ki, həddən artıq qoruyucu ailələrdə böyüyən, şiddət görən və ya valideynlərinin özü qorxan, hər şeydən çəkinəndirsə belə uşaqlarda qorxulara daha çox təsadüf olunur. Qeyd etməliyəm ki, 7 yaşına qədər uşaqların psixikası nisbətən həssas, təxəyyülləri yüksək olduğuna görə, gördüyü hər şeyi özünə rol modeli olaraq götürür və təkrarlamağa səy göstərir. Məsələn: az öncə qeyd etdiyim qorxaq ana-atanın uşaqları rol model kimi öz valideynlərini götürəcək. Artıq 10-12 yaşından sonra uşaqlar reallıqla qeyri-reallığı

kompyuter qrafikası ilə hazırlanmış müxtəlif onlayn kompyuter oyunları və cizgi filmlərinin eləcə də kitablarda rəsm əsərlərinin az yaşlı uşaqlara təsiri ilə bağlı çoxlu araşdırmalar aparılıb. Məlum olub ki, hər bir rəngin, hərəkətin üstünlüyü, hətta hər bir epizodun belə yeni nəsəlin nümayəndələrinə xüsusən də az yaşlı uşaqlara, körpələrə çox böyük təsiri var. Onların psixologiyasının formalaşmasında, onların beyin hüceyrələrinin yetkinləşməsində və eyni zamanda yaradıcı təfəkkürün formalaşmasına müs-

loq **Narinc Rüstəmovaya** deyib.

Onun sözlərinə görə, biz böyüklərdən fərqli olaraq uşaqların özlərini ifadə etmə bacarıqları tam formalaşmadığı üçün, xəyal

Babayanın cəhdi, Paşinyanın rəddi

"Hraparak": "Ermənistan baş naziri Qarabağdan gələn separatçıların "siyasi struktur" qurmalarına imkan vermir"

Ermənistanda mövcud olan Qarabağ separatçılarının yerlərində dinc dayanmayacaqları əvvəldən belli idi. Daha dəqiq desək, ötən ilin sentyabrında həyata keçirilən lokal antiterror əməliyyatlarının uğurla başa çatmasından, liderlərinin Azərbaycan xüsusi xidmət orqanları tərəfindən saxlanılmasından sonra quyruqlarını qısan və həmin quyruqlarını qaçı arasında güc-bəla ilə çıxarmağa müyəssər olan separatçılar indi də Ermənistanda "qəhrəmanlıqlar" göstərməyə cəhd göstərirlər. Halbuki, ən alçaq yollarla Qarabağdan qaçmağı bacaran həmin separatçılar da yaxşı bilirlər ki, gec-tez onları da Vardanyanın, Qukasyanın, Saakyanın, Arutyunyanın və sairərin aqibətləri gözləyir. Amma hələlik, xam xəyal-larla, utopiya və revanşçılıq hissələri ilə İrəvan küçələrində var-gəl edənlər gözlənilən aqibətlərini arxa plana keçiriblər...

Baş nazir qapısını döyən bütün separatçıları geri göndərir

Onlardan biri də vaxtilə Qarabağda "at oynadan", əli Azərbaycan xalqının qanına bulaşan, hətta işğal vaxtı Qarabağdakı ermənilərə qarşı belə vəhşiliklər törədən Samvel Babayandır. Artıq onun dəfələrlə müxtəlif plan və təkliflər ilə Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın qapısını döyməsi barədə xəbərlər doluşmaqdadır. Lakin baş nazir qapısını döyən bütün separatçıları geri göndərir və onlarla danışmaqdan imtina edir.

Bu haqda erməni KİV-ləri də yazırlar.

"Ermənistan baş naziri Nikol Paşinyan Qarabağdan gələn separatçıların "siyasi struktur" qurmalarına imkan vermir". Bu barədə Ermənistanın "Hraparak" qəzeti məlumat yayıb və qeyd edib ki, Nikol Paşinyan Qarabağdan Ermənistana gələnlərin problemləri ilə məşğul olacaq, eləcə də onların Qarabağa qayıdışına dair Azərbaycanla danışıqlar aparacaq

struktur formalaşdırmağa can atan Samvel Babayanı məyus edib: "Paşinyan əvvəlcə buna meyilli olub, amma son vaxtlar bu fikrindən vaz keçib. Babayanın ətrafı bildirir ki, o, imtina qərarını sət qəbul edib, özünü aldadılmış və təhqir edilmiş sayır".

Paşinyan separatçıların İrəvandakı fəaliyyətini Ermənistanın təhlükəsizliyinə təhdid kimi qəbul edir

Adıçəkilən erməni nəşri onu da yazır ki, Paşinyan separatçıların İrəvandakı fəaliyyətini Ermənistanın təhlükəsizliyinə təhdid kimi qəbul edir: "Ona görə də təklif edilən planlar çərçivəsində yeni "siyasi struktur" yaratmaq fikrindən əl çəkib və bundan maraqlı olmadığını açıq şək-

kildə ifadə edir". Məhz bu xüsusda daha bir məqamı da xatırlatmaq yerinə düşərdi ki, Qarabağdan olan ermənilərin kütləvi şəkildə Ermənistanı tərk etmələri separatçıların təlaşlarıdır. Onların ölkədən gətmələri Ermənistan hakimiyyətinin verdiyi yardımların sayını da xeyli azaldır. Bu isə separatçılara sərf etmir. Görünür, "yeni struktur" yaratmaq təklifi də bununla əlaqədardır. Amma bu da Paşinyanın sayəsində alınmadı. Qalır həmin separatçı tör-töküntülərin Ermənistanı tərk etmələrinə ki, onların buna da cürətləri çatmır. Onlar çox gözəl bilirlər ki, Ermənistanın hüduqlarından kənar hər an ilişə və anidən gözlerini Bakıdakı köhnə dostlarının yanında - təcridxanada açma bilərlər. Ona görə də son vaxtlar "çörək pulu" qazanmaq üçün dəridən-qabıqdan çıxırlar. Amma nə vaxta qədər? Bu sualın da cavabını zaman çox yaxınlarda verəcək...

Afət Tahirqızı

Fevralın 7-də keçiriləcək növbədən-kənar prezident seçkiləri özlərinə bənzər yazıçı Əkrəm Naibovsayaq deyilsə radikal müxalifətin daş yuxusuna su səpib. Üç il bundan əvvəl İkinci Qarabağ müharibəsində qazandığımız Zəfərə ermənilərdən bətdər kədərənən AXCP sədri Əli Kərimlinin tayfası kimi, digər radikal ünsürlər də səlahiyyətləri çatmasa belə bataqlıq təfəkkürlü pas atmış ideyalarını xalqın adından ictimaiyyətləşdirməyə çalışırlar. Amma nə qədər çalışsalar da özləri deyib, özləri eşidirlər. Başqa ölkələrin zibilxanalarında küllənərək, yadların atdıqları bir tikə çörəyə belə Vətəni satanlar- Hüseyin Abdullayev, Vidadi İsgəndərli, Qənimət Zahid, Tural Sadıqlı, Məhəmməd Mirzəli, Sevinc Osmanqızı kimi milli xəyanətkarlar firsətdən istifadə edərək qrant naminə vicdanlarını, milli təəsüblərini xarici bazarlarda xırd etmək üçün yağlı müştəri axtarırlar.

Satılan "vicdan bazarı"nın bazarkomu kimi heç kimə imkan verməyən AXCP sədri Əli Kərimli, "Milli Şura"-nın kağız üstündə sədri Cəmil Həsəni, Müsavat Partiyasının başqanı Arif Hacılı trionunun söyüş komandası, nankorlar virus kimi milli- mənəvi keyfiyyətlərimizi murdar niyyətləri ilə çirkləndirərək Azərbaycan dövlətçiliyinə, milli maraqlarımıza xələl gətirmək üçün hər cür alçaqlığa əl atırlar. Özləri kimi siyasi cəhətdən məlumatlı olmayanların zəhnini zəhərləyərək jarqonlardan belə istifadədən çəkinməyən xəyanətkarlar başqalarının heyrətlə izlədiyi inkişafımıza, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə aparılan quruculuq işlərinə belə qara yaxmaqdan xəcalət çək(in)mirlər.

"Meydan TV"-də, "Kanal Turan"-da, "Azərbaycan saati"-nda, "Osmanqızı TV"-də lövbər salan, etik normalara sığmayan davranışları ilə mənəvi çirkinliklərini ortaya qoyan " söyüş şəkəllərinin" tör-töküntülərinin " Azərbaycan xalqım" deməyə belə haqları çatmır. Çünki xalqın təəsübünü çəkənlər eli, obası ilə birlikdə olanlardır. Başqasının dili, dik-təsi ilə danışaraq millətin ünvanına böhtan yadırlar, düşməne dəstək verənlərin xalqa məxsusluğu, mənsubluğu ola bilməz. Belələrinin heç söykəne biləcəyi dayağı ola bilməz. Fərari kimi diyar-diyar gəzərək bir gün

Bataqlıq təfəkkürlü və pas atmış ideyalı dağıdıcılar...

almanın "brot"-undan, ertəsi gün ingilisin "bread"-indən dadan bu əqidəsizlər torpaqlarımızın bütövlüyü uğrunda canlarını qurban vermmiş şəhidlərin ruhlarına belə hörmətsizlik edirlər.

Azərbaycanda sayılıb seçilən ziyalılardan olan, yüzlərlə tələbəsinə milli-mənəvi dəyərlərimizi təlqin edən, ermənilərin məkri nəticəsində dünyasını dəyişən Osman Mirzəyevin qızı, yaxınlarının belə imtina etdiyi Sevinc adlı birisinin atasının soyadını daşması belə rəhmətliyin ruhuna xəyanətdir. İnsanlığa yaraşmayan, etik davranışları ilə onsuz da yoxsul olan mənəviyyatlarını göstərən bu simasızları heç bir azərbaycanlı soydaşımız kimi qəbul etmir. AXCP sədri Əli Kərimlinin "proqramlaşdırdığı" bu manqurtlar üçün Vətən məfhumu yadlaşdı. Ermənilərin, pənah gətirdikləri xaricilərin Azərbaycandakı inkişafı etiraf etdikləri halda baltamıza sap olmağa belə layiq olmayanlar haqqında atalar belə deyib: "Bəyə, xana yaradı, keçəl qıza yaramadı." Xroniki xəstəlikləri olan siyasi kampaniyalar ərəfəsində daxili çirkinliklərini, Vətəne dönüklüklerini yenə gündəmə gətirən Əli Kərimlinin xarici ölkələrdə formalaşdırdığı satqınların, el arasında atılmışlar kimi tanınan milli xəyanətkarların artıq bazarı bağlanıb.

Vətən müharibəsində dəmir yumruq ətrafında birləşərək Ermənistanı əbədi məğlubiyyət acısını yaşadan Azərbaycan xalqı

keçmiş köçkünlərin torpaq həsrətinə son qoyan Prezident İlham Əliyevin ətrafında daha sıx birləşir.

Seçki qanunvericiliyinə əsasən mərhələlər üzrə aparılan hazırlığın ilk günlərindən zəifliklərini 7 fevrala təyin olunan növbədən-kənar prezident seçkilərini boykot çağırışı ilə bildiren AXCP və Müsavat Partiyasının Vətənə xəyanətlərinə görə xalq tərəfindən çıxardılmış arıq-axsaq funksionerləri bu seçimləri ilə cəmiyyətdə yerləri olmadığını təsdiqlədilər. Çünki illərdən bəri yalvar-yaxar, pul gücünə topladıqları sosial bazalarını xalqdan ayrı düşdükləri üçün itirən bu dönüklər "Bir həsir, bir Məmməd nəsir" olduqlarını aydın hiss edirlər.

Ölkədə fəaliyyət göstərən xalqa yaxın, sağlam ruhlu siyasi partiyaların rəhbərləri fevralın 7-də keçiriləcək növbədən-kənar prezident seçkilərində iştirak etmək üçün namizədlərini irəli sürüblər. Bütün dünya təcrübəsi də subut edir ki, əqidəsindən asılı olmayaraq siyasi partiyaların cəmiyyətdə tutduqları mövqeyini təsdiq edən real metod siyasi kampaniyalarda iştirak etmək, ictimaiyyət arasında yerini qazandığı səslemlə, xalqın etimadını qazanmaqla bildirməkdir. Sosial bazası, elektoratu olan siyasi partiyaların rəhbərləri yaxşı dərk edirlər ki, Seçki Məcəlləsinə uyğun olaraq təşkil edilən təbliğat-təşviqat kampaniyaları özünə əmin olan təşkilatların tezizlərinin, ideyalarının, məqsəd və məramlarının açıqlanması, başqa sözlə, ətrafına əlavə sosial baza toplamaq baxımından ən geniş, demokratik platformadır. Növbədən-kənar prezident seçkilərinin keçirilməsi ilə bağlı qərarın mahiyyətini özlərinə xas xəyanətkarlıqla dərk edərək, elə bu çürük zehniyyətlə də açıqlayanlar antidemokratik eməlləri ilə insanları çəşdirməyə çalışırlar. Eyni zamanda xarici anti-Azərbaycan dairələrə xidmət göstərərək şəxsi maraqları

ni, maliyyə imkanlarını təmin edirlər. Tarixi reallıqları, ölkəmizdə illərdən bəri təsdiq olunmuş azad, ədalətli, şəffaf seçki təcrübəsini inkar edərək xain düşüncələrinin əsiri olanlar bu seçkilərdə də istəklərinə nail ola bilməyəcəklərini aydın başa düşərək keçici suyu bulandırmayacaq metodundan yararlanmağa çalışırlar.

Bu seçkilərin ən önəmli cəhəti odur ki, 7 fevralda bütün Azərbaycan xalqı məntəqələrə gələrək layiqli namizədinə etimad göstərəcək. 30 il Ermənistanın işğalı altında qalan torpaqlara qayıdan soydaşlarımız illərdən sonra doğma yurdlarında səs verəcəklər. Yəni, son 30 illik fasilədən sonra ölkə vətəndaşları bir nəfər kimi Azərbaycanın müstəqilliyinin, suverenliyinin əbədiyyətinə səs verəcəklər. AXCP və Müsavat Partiyasının klassik ənənələrinə sadıq qalaraq müxtəlif, həm də əsassız bəhanələrlə növbədən-kənar prezident seçkilərində iştirak etməkdən imtina-ları elə xalqdan ayrı düşmələrinin təkbidilməz təsdiqidir. Qərəzli ritorikalarından əl çəkməyən radikalların növbədən-kənar prezident seçkilərinə qeyri-obyektiv yanaşmaları ucuz demagogiyadan başqa bir şey deyil. İllərdən bəri ölkəmizdə keçirilən siyasi kampaniyalarda manipulyasiya və siyasi alver yolu ilə qrantlara sahib olanlar başa düşməlidirlər ki, "boykot" seçimi onların mənəvi məğlubiyyətləridir.

7 fevralda məntəqələrə gələrək seçici hüquqlarından istifadə edənlər Qarabağın, Şərqi Zəngəzurun inkişafını, işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızda aparılan bərpə-quruculuq işlərinin dəstəkləyəcəklər. Azərbaycanın daha önəmli, qlobal infrastruktur layihəsi olan Zəngəzur dəhlizinin açılması üçün qətiyyət göstərən Prezident İlham Əliyevin siyasi iradəsi ətrafında birləşdiklərini təsdiqləyəcəklər. Erməni separatizminin, faşizminin, vandalizminin kökünü birdəfəlik kəsən, məhv edən Silahlı Qüvvələrimizin nümunə göstərilən rəşadətine səs verəcəklər. Antimillidəyərli ideyaları ilə beynəlxalq səviyyədə ölkəmizə qarşı aparılan kampaniyalarda, təxribatlarda iştirak edən milli satqınlara əbədidlik nifrətlərini bildirəcəklər.

Xuraman İsmayilqızı

Azərbaycan qlobal tədbirlər modelini sərgiləyir

Prezident İlham Əliyev: "Biz 2024-cü ilə suverenliyini tam bərpa etmiş ölkə kimi, xalq kimi başlayırıq"

dikdən sonra qlobal iqlim dəyişmələrinin mənfi təsirlərinin yumşaldılması üzrə beynəlxalq səylərə qoşulan Azərbaycan beynəlxalq ekoloji təşəbbüslərdə mühüm rol oynayıb. Dubaydakı COP28 sammitində Azərbaycanın yüksək səviyyədə təmsil olunması bunun daha bir təzahürüdür. COP28 sammitində Azərbaycanın fəal iştirakı əlbəttə ki, ölkəmizin qlobal iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizəyə töhfə verməsinə əsaslanır.

AZƏRBAYCAN ÜÇÜN 2024-CÜ İLİN ƏN MÜHÜM HADİSƏLƏRİNDƏN BİRİ

COP29 konfransına ev sahibliyini Azərbaycan üçün 2024-cü ilin ən mühüm hadisəsi və ölkənin yaşıl iqtisadiyyata keçid strategiyasının məntiqi davamı kimi qiymətləndirilir. Məlumdur ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2024-cü il Azərbaycanda "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edildi. Sərəncam iqlim dəyişmələrinə qarşı qlobal mübarizədə beynəlxalq həmrəyliyin gücləndirilməsi məqsədi daşıyır.

Azərbaycan beynəlxalq ictimaiyyətin etibarlı və məsuliyyətli üzvü kimi iqlim dəyişmələrinin fəsadlarına qarşı mübarizəyə öz töhfəsini verir. Azərbaycanın 2030-cu ilə qədər sosial-iqtisadi inkişafa dair beş milli prioritetindən biri "Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi" kimi müəyyən edilmişdir. Həmin prioritetə uyğun olaraq, ətraf mühitin sağlamlaşdırılması, yaşıllıqların bərpası və artırılması, su ehtiyatlarından və dayanıqlı enerji mənbələrindən səmərəli istifadənin təmin edilməsi istiqamətində işlər aparılır.

Azərbaycan yaşıl enerji iqtisadiyyatına verdiyi önəm əməli fəaliyyətlərlə də sübut edir.

Azərbaycan bərpaolunan enerji mənbələri üzrə yüksək potensiala malik olan ölkələrdəndir. Energetika Nazirliyinin məlumatına əsasən, ölkəmizin bərpaolunan enerji mənbələrinin texniki potensialı quruda 135, dənizdə 157 qiqavatdır. Bərpaolunan enerji mənbələrinin iqtisadi potensialı 27 qiqavat, o cümlədən külək enerjisi üzrə 3 min meqavat, günəş enerjisi üzrə 23 min meqavat, bioenerji potensialı 380 meqavatdır. Dağ çaylarının potensialı 520 meqavat həcmində qiymətləndirilir.

AZƏRBAYCANIN ENERJİ SİYASƏTİNİN PRIORİTETİ: YAŞIL ENERJİNİN DÜNYA BAZARLARINA NƏQLİ

İşğaldan azad edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur, eləcə də Naxçıvan Muxtar Respublikası yaşıl enerji zonası elan olunmuşdur. Azad edilmiş ərazilərdə həyata keçirilən genişmiqyaslı bərpa və yenidənqurma prosesində ətraf mühitin qorunması prioritetdir. Həmin ərazilərdə "ağıllı şəhər", "ağıllı kənd" kimi innovativ yanaşmalar tətbiq edilir, ekosistem bərpa olunur.

Sənəddə qeyd edildiyi kimi, yaşıl enerji növlərinin yaradılması və yaşıl enerjinin dünya bazarlarına nəqli Azərbaycanın enerji siyasətinin prioritetidir. Azərbaycan elektrik enerjisi istehsalının qoyuluş gücündə bərpa olunan enerji mənbələrinin payının 2030-cu ilə qədər 30 faizə çatdırılmasını hədəfləyir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ölkəmizin işğaldan azad edilmiş torpaqlarını "Yaşıl enerji" zonası elan edib və 2022-2026-cı illər üzrə tədbirlər planı təsdiqlənib. Bu ərazilərin 2050-ci ilədək "Netto sıfır emissiya" zonasına çevrilməsi nəzərdə tutulur. Bu tədbir Azərbaycanın neft-qaz ölkəsi olmaqla yanaşı, yaşıl iqtisadiyyatı nə dərəcədə prioritet sahə kimi gördüyünü bütün dünyaya sübut edəcək. Tədbirin Bakıda keçirilməsi Azərbaycanın nüfuzunun daha da artmasına və ölkə reallıqlarının dünya ictimaiyyətinə birbaşa və asan çatdırılmasına böyük təkan verəcək.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin yerli televiziyalara müsahibəsində Azərbaycanın son 20 il ərzində keçdiyi yol, regionda mövcud vəziyyət, suverenliyimizin tam bərpa olunması və Qarabağdan separatizmin, terrorizmin təmizlənməsi, Ermənistanla sülh danışıqlarının hazırkı durumu, Zəngəzur dəhlizi və digər məsələlərlə bağlı fikirlərini ifadə etmişdir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin ölkəyə rəhbərliyi dövründə həyata keçirilən islahatlar, layihələr, dövlət proqramları ölkəmizin iqtisadi-sosial inkişafı ilə yanaşı, onun həm beynəlxalq aləmdə, həm də regionda yüksək imicə sahib olmasına səbəb olub.

Cənab Əliyevin 20 illik prezidentliyi dövründə bütün sferalarda çevik islahatlar aparılıb, dövlət proqramları qəbul olunub. Düşünlü iqtisadi siyasət nəticəsində beynəlxalq qurumlarla səmərəli əlaqələr qurulub. Son 20 ilin tarixinə gəldikdə hər şeyin göz qabağında olduğunu bildiren Cənab Prezident qeyd edib ki, bugünkü Azərbaycan, sözün əsl mənasında, dünya miqyasında güclü ölkələr sırasındadır: "Hesab edirəm ki, bu, həm beynəlxalq aləmdə, həm regionda, eyni zamanda, daxili siyasət prioritetlərinin düzgün seçilməsində bir çox ölkələr üçün nümunə ola bilər. Bu, təkcə mənim fikrim deyil, mənim bəzi həmkarlarım da bu barədə kifayət qədər açıq danışılıblar. Bu gün ölkə qarşısında duran yeni vəzifələr yeni dövrün vəzifələridir. Bu gün biz 2024-cü ilə suverenliyini tam bərpa etmiş ölkə kimi, xalq kimi başlayırıq. Hesab edirəm ki, müasir tariximizin yeni dövrü məhz sentyabrın 20-dən sonra başlayır".

COP29-A ÖLKƏMİZİN EV SAHİBLİYİ ETMƏSİ NÖVBƏTİ TƏNTƏNƏLİ QƏLƏBƏMİZDİR

Müasir Azərbaycan öz inkişaf modelini dünyada sərgiləyir. Ölkəmizin nümayiş etdirdiyi modellərdən biri də qlobal tədbirləri ölkəmizdə keçirilməsidir və Azərbaycan beynəlxalq tədbirlərin keçirildiyi məkandır. Paytaxt Bakı ilə yanaşı, işğaldan azad olun-

muş ərazilər beynəlxalq tədbirlər təşkil olunur. Azərbaycan indiyədək bir çox beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi edib və onların öhdəsindən layiqincə gəlib. Bildiyimiz kimi, BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası, yəni COP29 bu il Azərbaycanda keçiriləcək. Bununla bağlı qərar COP28-in ötən il dekabrın 11-də Dubayda keçirilmiş plenar iclasında qəbul olunub. "Bizim çox dəqiq və düşünülmüş diplomatik addımlarımız nəticəsində bu mötəbər tədbiri Azərbaycanda keçirmək üçün imkan əldə etdik. Bilirsiniz ki, COP30-un ev sahibi bəlli olsa da - Braziliya, COP29-un ev sahibi son günlərə qədər bəlli deyildi. Xüsusilə son həftələr ərzində, hətta COP konfransı Dubayda başlayandan sonra da hələ aktiv diplomatik təmaslar davam edirdi və biz burada da istədiyimizə nail olduq. Halbuki burada da, yenə də bizim dırnaqarası ənənəvi dostlarımız hər iki tədbirdə bizə əngəl törətməyə çalışırdılar", - deyər Cənab Prezident müsahibəsində bildirib.

Azərbaycanın dünyanın ən böyük və mühüm dövlətlərarası tədbirlərindən biri olan COP29-a 2024-cü ildə ev sahibliyi etməsi Prezident İlham Əliyevin növbəti təntənəli qələbəsidir. COP-a ev sahibliyi bir qayda olaraq BMT-nin beş regional qrupu arasında rotasiya edir. Hər regional qrup, üzvlərindən bu konfransı təşkil edəcək bir ölkəni irəli sürmək üçün konsensusla qərar qəbul etməlidir. 2024-cü il COP29-a ev sahibliyi etmək növbəsi Şərqi Avropa regional qrupuna düşmüşdü. Sözügedən qrupa daxil olan ölkəmiz konfransın Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı namizədliyini irəli sürmüşdü. Azərbaycanla yanaşı, Ermənistan və Bolqarıstan da namizədliklərini vermişdilər. Dekabrın 7-də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası və Ermənistan Baş nazirinin Aparatı arasında aparılmış birbaşa danışıqların nəticəsi olaraq verilmiş birgə bəyanatda Ermənistan Azərbaycanın xeyrinə öz namizədliyini geri çəkib. Bundan sonra Bolqarıstan da öz namizədliyini geri götürüb. Beləliklə, dekabrın 9-da Şərqi Avropa regional qrupu Azərbaycanı 2024-cü ildə COP-a ev sahibliyi edəcək ölkə kimi müəyyənləşdirib.

"BİZ BÜTÜN ÖLKƏLƏRLƏ ƏMƏKDAŞLIĞA HAZIRIQ"

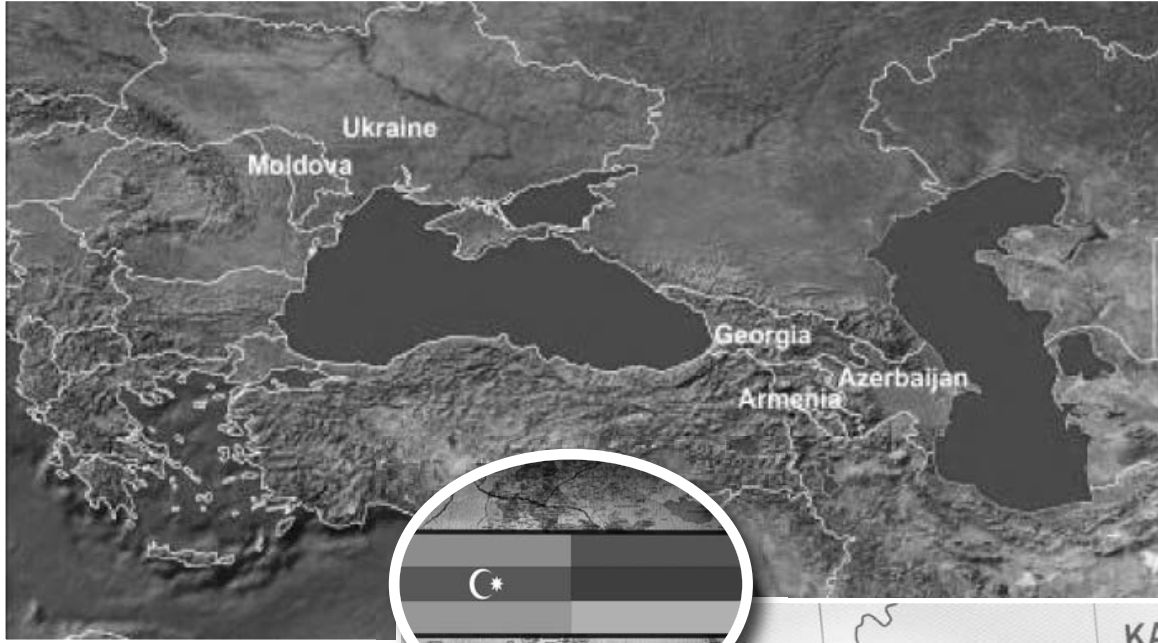
Bu, tədbir Qoşulmama Hərəkatına sədrliyimiz və Təhlükəsizlik Şurasına üzvlüyümüzdən sonra xarici siyasətimizin ən böyük uğurudur. Eyni zamanda, son zamanlar Azərbaycana qarşı çirkin kampaniya aparan bəzi dairələrə tutarlı cavabdır. COP iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə çox vacib və dünyanın ən əhəmiyyətli tədbirlərindən biridir. Azərbaycanın bu tədbirə Şərqi Avropa Qrupu ölkələri arasından yekdil qərarla ev sahibi seçilməsi ölkəmizə yüksək etimadın göstəricisidir. Azərbaycan artıq beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi etmək sahəsində özünə yetərincə müsbət imic qazanıb. Tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı qərar həm də ona görə əhəmiyyətlidir ki, bu, Azərbaycanın lokal antiterror tədbirlərindən iki ay yarım sonra verilib. Bu isə dünya ictimaiyyətinin Azərbaycanın atdığı addımlara dəstəyindən xəbər verir.

"Azərbaycan COP29-un prezidenti kimi xüsusi rola malik olacaq", - deyən Prezident diqqətə çatdırıb ki, proseslərin gedişatı bizim mövqeyimizdən böyük dərəcədə asılı olacaq: "Biz artıq bir neçə ölkədən əməkdaşlıq təklifi almışıq. Bizimlə bu hazırlıq dövründə əməkdaşlığın istiqamətləri müəyyən edilsin və biz bütün ölkələrlə əməkdaşlığa hazırıq, bu, bizim üçün də böyük bir təcrübə olacaq. Çünki bu, yenə də hesab edirəm ki, dünyanın bir nömrəli beynəlxalq tədbiridir, beynəlxalq konfransdır, həm dünya ictimaiyyətinin diqqəti nöqtəy-nəzərindən, BMT Baş Assambleyasından da daha mötəbərdir. Çünki BMT Baş Assambleyasında adətən prezidentlər gəlir, çıxış edir. Çıxış etdiyi dövrdə zəldə onların nümayəndə heyətlərindən başqa, adətən heç kim olmur. Bundan sonra da çıxış gedir. Amma burada real iş aparılacaq, müzakirələr, ola bilər müəyyən fikir toqquşmaları, yəni maraqlı bir proses olacaq və Azərbaycanın da bu prosesə rəhbərlik etməsi, əlbəttə ki, qürurvericidir". Vurğulayaq ki, Azərbaycan BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasına tərəf olmaqla qlobal iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizəyə qoşulub.

COP29 çərçivəsində bütün dünyada gedən proseslərə, o cümlədən iqlim, həm digər yaşıl ideyalar, yaşıl proqramla bağlı məsələlərə Azərbaycan platformasında baxılacaqdır. 1995-ci ildə BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasını ratifikasiya et-

2024-cü il Cənubi Qafqaz üçün geosiyasi sıçrayış ili olacaqmı?

2024-cü ildə ölkəmiz və regionumuz üçün real proqnoz nədir? Bu il Ermənistan və Azərbaycanın uzunmüddətli münaqişəyə, nəhayət, rəsmən son qoyacaqları kimi tarixə düşə bilərmı?

Ötən il Azərbaycan faktiki olaraq özünün ən aktual məsələsi - suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün tam bərpa olunmasını həll etdi. İldırım sürəti ilə həyata keçirilən antiterror tədbirləri sayəsində sentyabr ayında Azərbaycan Qarabağ üzərində nəzarəti bərpa etdi. Hər iki tərəf, Azərbaycan və Ermənistan indi qalan fundamental məsələlərin əksəriyyəti üzrə razılığa gəldiklərini deyirlər və diplomatik danışıqların fasilədən sonra bərpa olunacağı görünür.

Münaqişənin həlli regionu dəyişə bilər. Ermənistanla Azərbaycan sülhə qovuşsa, tezliklə Ermənistanla Türkiyə arasında yaxınlaşma baş verə bilər. Nəticədə üç ölkə arasında sərhədlər yenidən açılacaq, Ermənistanın uzunmüddətli coğrafi təcridinə son qoyulacaq və Cənubi Qafqaz Avropa və Asiya arasında yüklərin daşınmasına yönəlmiş yeni nəqliyyat layihələrindən tam istifadə etməyə hazır olacaq.

Beləliklə, Bakı və İrəvanın tam sülh bağlaya bilməsi, heç nəyin və heç kimin buna bir daha müdaxilə etməyəcəyi şansları nə qədərdir? Bunun arqumentləri nədir?

Tanınmış xarici müşahidəçilər Caliber.Az-ın sorğusu əsasında bu vəziyyəti şərh etmək qərarına gəliblər.

Hərbi və siyasi eimlər doktoru, professor Vaxtanq Maisaya (Tbilisi) hesab edir ki, bu il Ermənistan və Azərbaycan arasında

sülh müqaviləsi imzalanacaq.

"Düşünürəm ki, bu, yaxın gələ-

cəkde baş verəcək və bu təbii olaraq Cənubi Qafqazda bütün geosiyasi uyğunluğu dəyişəcək və şübhəsiz ki, regional təhlükəsizlik göstəricilərini dəyişəcək. Düşünürəm ki, Rusiya faktoru hansısa şəkildə azalacaq. Əksinə, artıq burada "3+2" formatı kontekstində maraqlı konfiqurasiya yaranır. Hətta etiraf edirəm ki, "3+3" gedəcək. İndi hər şey bura doğru gedir. Gürcüstanda bu il keçiriləcək seçkilər ölkəni Avro-Atlantik deyil, Avrasiya istiqamətinə çevirə bilər. ABŞ regionda çəkisini itirir - bu, artıq baş verib", - politoloq hesab edir. Maisaya hesab edir ki, Ermənistan Fransa, Avropa Birliyi, Rusiya və Türkiyə dövlətləri arasında tarazlıq yaradır.

"Görünür, Rusiya faktoru güclənməkdə davam edəcək. Türkiyənin də mövqeyi güclənəcək. Məhz üçlük - Rusiya, Türkiyə və İran regional hegemonlar kimi Qərbi dövlətlərinin oksigenini kəsə bilər. Düşünürəm ki, Ukrayna müharibəsi və hazırda ABŞ-da və Avropanın böyük dövlətlərində hazırlanan seçkilər kontekstində onlar öz geosiyasi təsirlərinin formalaşması proseslərindən bir az geri çəkiləcək və diqqətlərini öz səslərinə yönəldəcəklər. Bu, onlar üçün daha vacibdir. Bu isə həmin dövlətlərin regionumuzdakı təsirini daha da azaldacaq. Çox güman ki, Cənubi Qafqazda üçlük faktoru üstünlük təşkil edəcək və məhz bu üçbucaq

kontekstində sülh müqaviləsi imzalanacaq.

Və həтта güman edə bilərəm ki, Gürcüstanda rusiyayönlü mövqələr güclənəcək. Baxmayaraq ki, Gürcüstan bu yaxınlarda AI-yə namizəd statusu almışdır. Amma görünən odur ki, Avrasiya siyasi qüvvələri bu fonda öz təsirlərini artırırlar. Bu, mən deyirdim ki, Gürcüstanda yaranan daxili təhlükəsizlik dilemmasıdır. Bunun nəyə gətirib çıxaraçağı hələ də bəlli deyil. Amma mən sizə əminliklə deyə bilərəm ki, bu il Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh müqaviləsi imzalanacaq və bu, bu ilin əsas geosiyasi sıçrayışı olacaq", - Maisaya əmindir.

Siyasi və İqtisadi Kommunikasiyalar Agentliyinin (Moskva) analitik layihələr üzrə direktoru Mixail Neyjmakov bildirib ki, 2023-cü ilin sonunda həm Bakı,

həm də İrəvan, məlum olduğu kimi, sülh sazişinin bağlanması perspektivləri ilə bağlı əsasən müsbət siqnallar verir.

"Azərbaycanın xarici işlər naziri

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Azərbaycan Respublikasının dünya birliyinə inteqrasiyası, region ölkələri və digər dövlətlərlə, beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığının inkişaf etdirilməsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

ri Ceyhun Bayramovun 2023-cü il dekabrın sonunda Bakının dialoq perspektivlərinə "real və nikbin" baxması barədə açıqlamasını xatırlaya bilərsiniz. Və ya bir qədər əvvəl Ermənistan Təhlükəsizlik Şurasının katibi Armen Qriqoryanın "bir ay ərzində sülh müqaviləsini yekunlaşdırmaq və imzalamaq olar" bəyanatını.

Bununla belə, xatırlamaq yerinə düşər ki, danışıqlar prosesinin son mərhələsində ən böyük fikir ayrılığına səbəb olan məsələlər tez-tez müzakirə olunur. Məsələn, nəqliyyat kommunikasiyalarının blokdan çıxarılması məsələsində fikir ayrılıqları açıq şəkildə qalır. Bakının İrəvanın təşəbbüsü ilə həyata keçirilən "Dünyanın kəsişməsi" layihəsini tənqid etməsi, məsələn, Hikmət Hacıyevin "Berliner Zeytung" qəzetinə verdiyi son müsahibədə Azərbaycanın bu məsələdə irəliləyişi "davamlı gözləmək fikrində olmadığı" ifadəsi hər iki dövlətin ziddiyyətləri tam həll etməkdən çox uzaq olduğunu bir daha xatırladır. Təbii ki, bu mövzu, sərhədin delimitasiyası problemi kimi, sülh sazişinin "mötərizələrindən kənarda" da götürülə bilər. Ancaq nəzərə almağa dəyər ki, bu halda belə bir razılaşmanın bağlanmasından sonra gərginliyin yeni eskalasiyası riskləri daha yüksək olacaq", - deyər moskvalı analitik qeyd edir.

Onun sözlərinə görə, ola bilsin ki, 2024-cü ilin yanvarında - fevralın əvvəlində Bakı və İrəvan arasında dialoq çərçivəsində konkret irəliləyişə bağlı bəyanatlar ictimai olmayan məsləhətləşmələrin yüksək tempini saxlamaqla o qədər də intensiv olmayacaq.

"Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, məsələn, Nikol Paşinyan üçün Ermənistan daxilində etiraz fəallığının azaldığı bir vaxtda sülh sazişi bağlamaq obyektiv baxımdan daha sərfəli ola bilər, çünki 2024-cü ilin aprel-may aylarında küçə müxalifəti aksiyalarının intensivliyi müşahidə oluna bilər. Bundan əlavə, 2024-cü ilin yayında ABŞ-da prezidentlik kampaniyasının həlledici mərhələsi başlayacaq (Demokratlar və Respublikaçılar partiyalarının konqresləri tərəfindən rəsmi namizədlər irəli sürüldükdən sonra), bunun fonunda Vaşinqtonun Cənubi Qafqaza diqqəti çox güman ki, azalacaq - bu, indiki şəraitdə İrəvanda, Bakıya daha çox maneə verə bilər. Yəni, Ermənistan hökumətinin sülh sazişinin bağlanmasını optimal hesab etmək üçün bir sıra səbəbləri var - aprele qədər, yaxud son çarə kimi 2024-

cü ilin iyununa qədər.

Öz növbəsində, Azərbaycan üçün əlverişli olan bir sıra amillərin - Türkiyədə vəziyyətin kifayət qədər sabit olması və İranın diqqətinin Yaxın Şərqi böhranına yönəldilməsi kimi faktorların mövcud olduğu bir vaxtda sülh müqaviləsinin imzalanmasını gecikdirməmək Bakı üçün də obyektiv faydalıdır. Bununla belə, Azərbaycan tərəfinin yaxın aylarda sazişin imzalanmasını sürətləndirməyə heç bir aşkar ehtiyacı yoxdur. Hələlik rəsmi Bakının 2024-cü ilin yay-payız aylarında danışıqlar mövqələrinin (o cümlədən ABŞ-ın regiona diqqətinin mümkün müvəqqəti azalması ilə bağlı) güclənəcəyini gözləməyə əsasları var. Məsələn, İlham Əliyevin 2023-cü il noyabrın 23-də "Euronews" telekanalına müsahibəsində "burada vaxt o qədər də önəmli deyil, hər iki ölkə üçün gündəm önəmlidir" deməsi bunu göstərir. Bununla belə, danışıqların sürətini azalması ssenarisini reallaşarsa ən azı 2024-cü ilin sonuna qədər sülh müqaviləsinin bağlanmasına nail olmaq Azərbaycan üçün də faydalı olardı", - Neyjmakov hesab edir.

Gələcək sülh sazişinin Rusiyanın regiondakı mövqeyinə təsirinə gəlincə, bir daha qeyd etmək yerinə düşər ki, belə bir razılaşma, çox güman ki, Bakı ilə İrəvan arasında bütün ziddiyyətləri həll etməyəcək, xüsusən də sərhədlərin delimitasiyası məsələsinə ayrıca baxılacağına, - o deyir.

"Həqiqətən də, İrəvan son aylarda bir neçə dəfə KTMT-yə şübhə ilə yanaşdığını bildirib. 2023-cü il dekabrın sonunda Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan bu təşkilata üzvlüklə bağlı "əsassız gözləntiləri" yenidən xatırladı və qeyd edib ki, Qərb oyunçuları isə özlərinin təhlükəsizlik sektorunda Nikol Paşinyan hökuməti ilə əməkdaşlığı inkişaf etdirmək niyyətindədir. ABŞ Silahlı Qüvvələrinin Avropa Komandanlığının nümayəndələrinin bu yaxınlarda Ermənistanla səfərinə qeyd edək. Bununla belə, mühakimə edə bildiyimiz qədər, Qərb oyunçularından Ermənistanın təhlükəsizliyinə kifayət qədər təminat verilməsindən söhbət getmir. Bu, Rusiya korporasiyalarının Ermənistan iqtisadiyyatındakı rolu ilə yanaşı, Bakı ilə sülh sazişi imzalanırsa belə, İrəvanın Moskva ilə köklü qırılmaması üçün əlavə stimula ola bilər", - deyər rusiyalı ekspert yekunlaşdırıb.

Tərcümə - Elçin Bayramlı

Uşaqların tərbiyəsində ailə, yoxsa mühit birinci yerdə dayanır?

MÜNASIBƏT

Bir insanın dünyaya gelişində iki şəxs iştirak edir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında psixoloq Güler Məmmədova deyib. Onun sözlərinə görə, həmin iki şəxs faktorları var, o faktorlar bioloji amillərdir:

"Doğulduqdan sonra psixoloji faktorlar ortaya çıxır. Psixoloji faktorlara valideynin uşağa göstərdiyi, verdiyi tərbiyə, həyat tərzi, çağılığından etibarən yetkin yaşa qədər ona ötürülən tərbiyə aiddir. Burada valideynlər böyük rol oynayırlar. Tam, natamam ailədə böyüyən uşaqlar var. Bu faktorların insanın böyüməsində böyük təsiri olur. Hər iki tərəf tamlığı ilə olanda uşaqlar sanki birtərəfli deyil, hərtərəfli, sağlam şəxsiyyət kimi böyürlər. Öz mənlərini tanıdıqdan - 6 yaşından sonra məktəbə gedir, ətraf mühitin təsiri ilə daha çox inkişaf etməyə başlayırlar. Düzgün təməli qoyulan tərbiyənin nəticəsində sağlam xarakter formalaşsın, ətrafdan qazandığı da sağlam düşüncə, sağlam davranış olacaq. Əgər təməli düzgün qoyulmayıbsa və uşaq özü də genetik olaraq kiməsə daha çox benzəyirsə, dəyişmək istəmirsə, ona belə rahat olur. Komfort zonasını tərk etməyə istəmirsə, uşaq, təbii ki, davranış pozuntusu ilə yaşayan biri olaraq böyüyür".

Psixoloq bildirib ki, bir insan dünyaya gəldikdən, valideynlərdən ayrıldıqdan sonra özünün şəxsi inkişafı ilə məşğul olmalıdır:

"Fərqiyyət deyilən proses var ki, onu nəzərə almalıdır. İlk olaraq valideynlər, sonra da mühit bir şəxsin inkişafında böyük rol oynayır. Uşaqlıqdan düzgün qoyulan tərbiyə insanın inkişafı üçün mühüm amil hesab olunur.

Uşaq mühiti də aldığı tərbiyəyə görə seçir, ona uyğun həyatını davam etdirir. Bəzən insan natamam ailədə böyüyür, amma çox sağlam şəxsiyyətə çevrilir. Bu da onun güclü xarakterinin sayəsində baş verir. İnsanın iddia səviyyəsi yüksək olduqda daha yaxşısına, yüksəyinə, faydalısına sahib olmaq istəyir. Bu da istisna hallı sayılır. Bu günün insanı valideynlərinin təsiri altına düşmək istəmir. Problemlə ailədirsə, oradan özünü çıxarmağa, yeni həyat qurmağa çalışır. Buna müvəffəq də olur".

Söylü Ağazadə

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmetbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseynov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarımızı
dərc etməyə hazırıq!

"Bavariya" ingilis futbolçunu transfer etdi

Bavariya "Tottenham"dən müdafiəçi Erik Dayerin keçidini tamamlayıb. Bu barədə Almaniya klubunun rəsmi saytı məlumat yayıb. Futbolçu ilə 2024-cü il iyun ayına qədər müqavilə imzalanıb. İngiltərə millisinin üzvü Münhen klubunda 15 nömrəli formanı geyinəcək.

29 yaşlı futbolçu 2015-ci ildən İngiltərə millisinin də üzvüdür. Erik həmçinin 2018 və 2022-ci il dünya çempionatlarında, eləcə də Avro-2016-da iştirak edib. "Transfermarkt" portalına görə, onun bazar dəyəri 12 milyon avrodur.

Keçmiş məhkum Bakıda adam bıçaqladı

Yanvarın 11-də saat 21 radələrində Binəqədi qəsəbəsi ərazisində bir nəfərə kəsilməmiş-deşilməmiş xəsarət yetirilməsi barədə polisə məlumat daxil olub. SİA xəbər verir ki, həmin şəxs xəstəxanaya yerləşdirilib. Binəqədi RPİ 43-cü Polis Bölməsi əməkdaşlarının keçirdikləri tədbirlərlə bu əməli törətməkdə şübhəli bilinən Bakı şəhər sakini, əvvəllər narkotiklərlə əlaqəli cinayətə görə məhkum olmuş Elşən Quliyev müəyyən olunaraq saxlanılıb. Araşdırma aparılır.

"Taksi sürücüləri təlimlərdən keçməli, sertifikat almalıdırlar"

MÜNASIBƏT

Nəqliyyat vasitələri ilə sərnişin daşınmasında ciddi yeniliklərin baş verməsi ərəfəsindəyik". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında hüquqşünas, ekspert Ərşad Hüseynov deyib.

Onun sözlərinə görə, 2023-cü ilin yaz sessiyasında - iyul ayında Milli Məclisdə "Avtomobil Nəqliyyatı haqqında qanun"da dəyişiklik oldu. Dəyişikliklərin bir hissəsi 2023-cü il oktyabrın 1-dən qüvvəyə mindi, bir hissəsi də yanvarın 1-dən qüvvəyə minib. Hələlik, onlar tam tətbiq oluna bilmir, texniki işlər var. Dəyişikliklərin mahiyyəti odur ki, avtomobil nəqliyyatı ilə sərnişin və yük daşınması sahəsində yeni icazə sistemi təsis olundu. Həmin icazə sistemi tətbiq olunmalıdır. Yeni icazə sisteminə həm də taksi fəaliyyətində ciddi dəyişikliklər nəzərdə tutulur. Dəyişikliklər belədir ki, taksi sürücüləri xüsusi təlim keçməlidirlər. Həmin təlimi keçməklə bağlı sertifikat, sənəd almalıdırlar. Xüsusi təlimin də əsas hədəfləri təhlükəsiz sərnişin daşınması, sərnişinlərlə etik davranış qaydalarıdır. Yol hərəkəti təhlükəsizliyi və yolda nizam-intizam məsələsidir. Taksi sürücüsü kimi fəaliyyət göstərmək istəyən şəxslərə bunlar öyrədilməlidir, daha sonra yoxlanmalıdır. Təlimdən keçən şəxslərə sertifikat verilməlidir. Yalnız sertifikatı olanlar taksi fəaliyyətinə buraxılmalıdırlar. Həmin qanunlar tam icra edilmədiyinə, tam mexanizmi yaradılmadığına görə tətbiq edilə bilmir. Bir neçə min sürücü həmin təlimlərdən keçib, bəziləri təlimlərdən keçmək üçün növbə gözləyirlər. Hər halda ciddi dəyişikliklərə ehtiyac var. Düşünürəm ki, qanunda nəzərdə tutulanlar ciddi surətdə tətbiq olunsaydı, taksi xidməti sahəsində, təhlükəsizlik məsələsində əhəmiyyətli irəliləyişlər ola bilər".

"Xüsusi təlimdən başqa taksi fəaliyyəti ilə məşğul olanlar üçün buraxılış kartları alınmalıdır. Buraxılış vəərəqəsi şirkətlər, taksi işi ilə məşğul olan hüquqi şəxslər və bəzi sahibkarlar üçün olmalıdır. Buraxılış kartı və vəərəqəsi yalnız sertifikat almış sürücülərin taksi fəaliyyətinə buraxılmasını nəzərdə tutur. Həyata keçirilməlidir ki, taksi fəaliyyəti sahəsində bəzi problemlər aradan qalxsın" - deyir o, əlavə edib.

Söylü Ağazadə

Baş redaktor:
Bəhrüz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyov
küçəsi, 66.

Şəhadətname: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 2700